

Tartu Ülikool
Haridusuuringute ja õppekavaarenduse keskus

Vene õppekeelega kooli juht üleminekul eestikeelsele õppele: vajadused, ootused, hoiakud

*Projekti „Vene laps venekeelse üldhariduskooli eestikeelses õppes”
raames 2008. aastal läbiviidud küsitluse analüüsi tulemused*

Uurimuse tellija: Haridus- ja Teadusministeerium
Aruande koostaja: Valeria Jakobson, PhD, Tartu Ülikool,
ajakirjanduse ja kommunikatsiooni instituut

Tartu 2009

SISUKORD

1. Sissejuhatus.....	3
3. Tulemused.....	6
3.1. Koolijuhi isiklik valmisolek ja motivaatorid.....	6
3.1.1. Koolijuhtide strateegiad.....	6
3.1.2. Koolijuhtide töö motivaatorid.....	7
3.2. Koolijuhi üldine suhtumine üleminekusse.	9
3.2.1. Riigi taotlused.....	9
3.2.2. Ülemineku tulemused ja tagajärjed.....	12
3.3. Takistused ülemineku korraldamiseks, vajalikud ressursid ja meetmete realiseeritavus.....	15
3.3.1. Takistused ülemineku korraldamiseks.....	15
3.3.2. Vajalikud ressursid.....	16
3.3.3. Gümnaasiumi eestikeelsele õppele ülemineku eeltingimused.....	18
3.3.4. Meetmed, mis toetavad üleminekut.....	19
3.3.5. Meetmete realiseeritavus.....	21
4. Kokkuvõte ja järeldused	22
5. Kasutatud kirjandus.....	27
6. Lisa 1: eestikeelne küsimustik.....	28
Lisa 2: venekeelne küsimustik.....	37
Lisa 3: koolijuhtide vastused avatud küsimustele	47

1. SISSEJUHATUS

Gümnaasiumi juhtkonna valmisolekutel – oskustel ja hoiakutel – on suur mõju sellele, kuidas kool tuleb toime eestikeelsele õppele üleminekuga. Nad peavad tagama Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse ning riikliku õppekava täitmise; hoolitsema vajalike õpetajate olemasolu eest koolis; koordineerima kooli kui meeskonna tööd nõnda, et kool suudaks toetada õpilaste konkurentsivõimet, jpm. Seetõttu on tähtis uurida koolidirektorite ja õppealajuhatajate positsioone käimas oleva ülemineku suhtes. Käesolev analüüs annab ülevaate 2008. aastal venekeelsete gümnaasiumite juhtkonnaliikmete seas läbi viidud küsitluse tulemustest. Küsitluse eesmärk oli uurida nii koolijuhtide isiklikku valmisolekut ja hoiakuid ülemineku suhtes kui ka strateegiaid, mida nad on kasutanud või kavatsevad kasutada õppeainete eestikeelsele õppele ülemineku toetamiseks. Ankeet paluti täita venekeelse kooli sellel juhtkonnaliikmel (direktoril või õppealajuhatajal), kes tegeles gümnaasiumis eestikeelsele õppele üleminekuga seotud ülesannetega (kõige) otsesemalt.

Küsitlus oli osa Haridus- ja Teadusministeeriumi poolt Tartu Ülikoolilt tellitud nelja-aastasest uurimisprojektist „Vene laps venekeelse üldhariduskooli eestikeelses õppes”, mille ülesanne on uurida venekeelsete gümnaasiumite eestikeelsele õppele üleminekut kaasatud sihtrühmade (õpilased, õpetajad ja koolijuhid) hoiakute ja arusaamade perspektiivist, kasutades selleks nii kvalitatiivseid kui kvantitatiivseid sotsiaaluuringute meetodeid.

Käesolevas aruandes on küsitluse tulemused esitatud neljas osas. Esimene osa kirjeldab vastajate motivaatoreid ja valmisolekut üleminekuks. Teine osa annab ülevaate koolijuhtide üldisest suhtumisest üleminekusse: kuidas nad hindavad riigi taotlusi ülemineku suhtes ning kuivõrd tõenäoliseks peavad erinevaid ülemineku tulemusi või tagajärgi, lähtudes ülemineku praegusest korraldusest ja olemasolevatest ressursidest. Kolmas osa vaatleb üleminekut toetavad meetmeid ja tingimusi: millised eeldused peavad vastajate arvates olema ülemineku teostumiseks täidetud ning millised meetmed nende arvates üleminekut toetavad.

Analüüsi autori kõrval on küsitluse ettevalmistamise, läbiviimise ja analüüsi eri etappides osalenud ka projekti täitjad või konsultandid Hiie Asser (PhD), Annelii Juhkama, Katrin Kello (MA), Anu Masso (PhD), Maia Muldma (PhD), Maie Soll (MA), Triin Vihalemm (PhD).

2. VALIM JA MEETOD

10-leheküljeline ankeet koosnes järgmistest sisulistest osadest:

- 1) Koolijuhi isiklik motiveeritus ja võimalikud ressursivajadused
- 2) Ülemineku eesmärgid – kuidas koolijuhid neid mõistavad
- 3) Ülemineku viisid ja vahendid – kuidas koolijuhid hindavad olemasolevaid ja potentsiaalseid ülemineku mudeleid ja/või venekeelse kooli arenguvõimalusi laiemalt
- 4) Õppeainete valiku kriteeriumid: mis ained ja miks valitakse eestikeelses õpetamiseks
- 5) Vastaja isiklikud andmed

Küsitluse sihtrühmaks olid Eesti kõigi venekeelsete gümnaasiumide need juhtkonnaliikmed, kes otseselt tegelesid oma gümnaasiumi eestikeelsele õppele ülemineku seotud ülesannetega. Eesti- ja venekeelne ankeet saadeti e-posti teel kõikidesse 58 Eesti vene õppekeele kooli, millel oli gümnaasiumi staatus, mis meie andmetel pidi säilima ka eeloleval õppeaastal. Vastajatel oli võimalus valida, kummas keeles ankeet täita ning kas teha seda elektrooniliselt või väljaprintitudult paberil.

Eelnevalt informeeriti koole läbiviidavast uuringust telefoni teel. Ankeetide tagasisaamiseks kontakteerusid uuringu läbiviijad koolidega korduvalt. Küsitlemine viidi läbi 2008. aasta aprilli lõpus ja mai alguses.

Tagastati kokku 45 ankeeti, sealhulgas kahest koolist kaks – direktorilt ja õppealajuhatajalt. Nagu nähtub tabelist 1, tagastati ankeete järgmiselt: 19 Tallinna koolist, 14 Ida-Virumaa koolist (Narva, Sillamäe, Kiviõli, Ahtme, Kohtla-Järve, Jõhvi) ja 12 muudest linnadest (Tartu, Paldiski, Pärnu, Kallaste, Mustvee, Keila, Rakvere, Tapa, Maardu, Loksas).

Ankeedi täitis 29 direktorit, 12 õppealajuhatajat ja 3 direktori asetäitjat erinevatel aladel. Üks vastaja oma ametikohta ei märkinud. 32 vastaja emakeel oli vene keel, 11 vastaja emakeel oli eesti keel, kaks märkis muu keele. 31 vastajat valis täitmiseks venekeelse ja 14 vastajat eestikeelse ankeediversiooni.

Tabel 1. Küsitluse planeeritud ja reaalne valim piirkondade lõikes

	Sihtrühm ¹	Ankeetide tagastamine
	Koole	Koole
Tallinn	24	18
Ida-Virumaa	21	14
Muud	13	11
KOKKU	58	43

Tagastamata ankeetide suhteliselt suur hulka (veerand üldkogumist) võib selgitada koolijuhtide suhteliselt suure töökoormusega ja vähese ajaga. Teisalt võib see kaudselt tunnistust anda skeptilisest suhtumisest vene koole käsitletavate sotsioloogiliste uuringute vastu (viimasele osutati ka käesoleva uurimisprojekti raames toimunud fookusgrupivestlustes). Viimasest tulenevalt peab arvestama ka võimalusega, et ankeedid ei pruugi alati peegeldada koolijuhi isiklikku arvamust, kuna püütakse vastata sotsiaalselt soovitavas suunas.²

Laekunud ankeetide hulka võib pidada piisavaks üldistavate järelduste tegemiseks. Kuna aga vene õppekeelega koolide juhtkond on arvuliselt suhteliselt väike grupp, on vastuste üldtrende vaadatud absoluutarvude vormis. Lisaks sageduste loendamisele on vastuseid analüüsitud ka vastuste üldiste mustrite alusel moodustunud alarühmade lõikes. Nende gruppide jaotamine on pigem tinglik ning vastajate väikese arvu tõttu ei ole ka siin kasutatud statistilisi arvutusi nagu faktor- või klasteranalüüs.

¹ Venekeelsed gümnaasiumid, mis pidid selle staatuse säilitama ka õppeaastal 2008-2009.

² Nimetatud nõrkus võib ilmned ka teiste käesoleva projekti raames läbiviidud alauuringute korral. Uuringutulemuste usaldusväärsuse suurendamiseks kombineeritakse käesolevas projektis erinevaid uurimismeetodeid ning uuritakse erinevaid sihtrühmi (õpilased, õpetajad, koolijuhid).

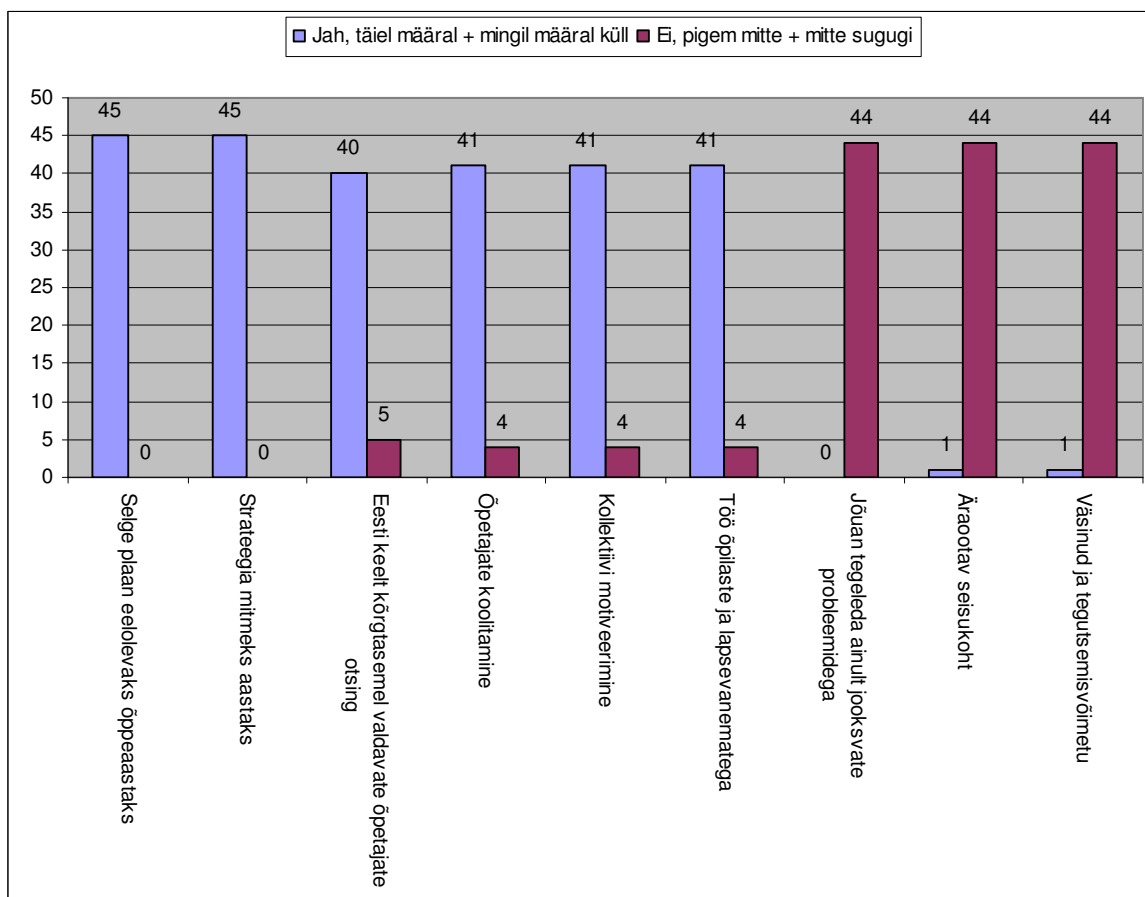
3. TULEMUSED

3.1. Koolijuhi isiklik valmisolek ja motivaatorid

3.1.1. Koolijuhtide strateegiad

Käesolevas alapeatükis otsin vastuseid küsimustele, milliseid strateegiaid on koolijuhid kasutanud eestikeelse aineõpetuse kehtestamisega toimetulekuks ning mis motiveerib neid ülemineku nimel pingutama. Ankeedi täitjad pidid hindama oma nõustumist erinevate väidetega, mis puudutasid koolijuhi võimalikke plaane või tegevusi käesoleval või eeloleva(te)l õppeaasta(te)l. Nii välja pakutud väited kui ka tulemused on esitatud joonisel 1.

Joonis 1. Koolijuhtide strateegiad

Koolijuhtide vastuste alusel võib oletada, et peaaegu kõik koolijuhid omavad strateegiat mitmeks eelolevaks aastaks ja on keskendunud eeskätt

- eesti keelt kõrgtasemel valdavate õpetajate otsimisele (40),
- oma kooli õpetajate koolitamisele (41),
- oma kollektiivi motiveerimisele (41),

- tööle õpilaste ja lapsevanematega (41).

Esimese kolme vastuse populaarsus on ootuspärane olukorras, kus 28 koolijuhti tõi oma kooli ülemineku põhilise/märkimisväärse takistusena välja mõne kaadriprobleemi (kaadrite puudus, õpetajate kursuste puudus, aineõpetajate ebapiisav eesti keele oskus) ning 33 koolijuhti nimetas kaadreid peamiseks puuduvaks ressursiks (vt allpool ptk 3.3.1 ja 3.3.2).

Mitte ükski koolijuht ei nõustunud väitega „elan üks päev korraga“; ainult üks nõustus väitega, et on äraootaval seisukohal ja üks hindas end olevat „väsinud ja tegutsemisvõimetu“.

3.1.2. Koolijuhtide töö motivaatorid

Ankeedi alguses paluti koolijuhil vastata vabas vormis küsimusele, „Mis motiveerib Teid kui koolijuhti eestikeelsele õppele ülemineku nimel tõsiselt pingutama?“

Kõige rohkem oli vastuseid (täielikku loendit vt lisa 3), mis mainisid *seadust, ministri korraldust („ukaas“), valitsuse otsust, välist motivatsiooni* – 19 kõigest vastajatest. 14 koolijuhti (rohkem kui üks neljandik vastajatest) mainis ainsa motivaatorina seaduse nõudmist – need vastused olid lühikesed, ilma kommentaarideta. See annab alust oletuseks, et nende jaoks lähtub üleminek välisest survest. Regioon, kus vastav kool asub, siin rolli ei mänginud: viis nendest koolijuhtidest oli Tallinnast, sama palju Ida-Virumaalt ja kolm mujalt.

Viis koolijuhti, kes niimoodi vastasid, kirjutasid ka järgmisi märksõnu: õpilaste konkurentsivõimelisus töö- ja haridusturul, õpilaste riigikeeleoskus, et õpilased oleksid valmis edasi õppima eesti keeles, eluvajadus, kooli konkurentsivõimelisus.

Samal ajal ainult kolm nendest 19st koolijuhist vastas teisele vabavastuselisele küsimusele, „Kas miski häirib või takistab Teie tööd eestikeelsele õppele ülemineku korraldajana? Kui jah, siis mis?“, et neid ei takista seoses üleminekuga midagi (kõikide koolijuhtide seas nende osakaal, kes niimoodi vastasid, oli üks neljandik, täpsemalt 11). Ülejaanud 15 vastasid, et neid häirib põhiliselt kaadripuudus. Viis vastajat mainis ka teisi probleeme: metoodikate puudus (2), õpetajate ettevalmistuse võimaluste puudus (2), ebaselgus riigi taotluste suhtes (1).

Teiseks töid koolijuhid motivaatoritena välja *õpilaste vajadustega* seotud tegureid. Vastavaid vabavastuseid saab kategoriseerida järgmiselt:

- *Õpilaste konkurentsivõimelisus töö ja haridusturul* (15 vastust),
- *Õpilaste riigikeeleoskus* (9 vastust),
- *Et õpilased oleksid valmis eluks Eestimaal, meie õpilaste ja vilistlaste tulevik, mis peab kindlasti olema seotud Eestiga* (7 vastust),
- viimasega sisuliselt sarnaneb vastus *õpilaste suhtlusringi laiendamine, huvi Eesti kultuuri suhtes* (1).

Kokku mainis selle grupi motivaatoreid rohkem kui pool vastajatest (25).

Need vastused on palju detailsemad ja mitmekesisemad kui eespool käsitletud (seaduse täitmisele osutavate) vastuste rühm, ja on omavahel tihti seotud:

Nt: Õpilastele kvaliteetse hariduse andmine, s.h. riigikeeleoskus nõutaval tasemel. Õpilaste konkurentsivõime tööjõuturul ja iseseisvas elus. Kooli maine ja koolidevaheline konkurents

Nt: „... võlg kasvavate põlvkondade ja nende vanemate ees; oma kooli areng...“ [tõlge v. keelest]

Nt: „Et vene keeles õppivatel noortel oleks võimalik Eestis mistahes koolis edasi õppida ja tööd leida“

Võib öelda, et need tegurid on rohkem seotud õpilaste ja kooli arendamise probleemidega.

Kolmandasse rühma paigutuvad vastused, mis on seotud *kooli vajadustega: koolidevaheline konkurents, kooli konkurentsivõimelisus, kooli maine* (7 vastust), *Finantsiline abi ülemineku teostamisel* (1) ja *Vene gümnaasiumi tulevik* (1 vastus). Need tegurid on seotud kooli säilimise probleemiga. Need vastused kombineeruvad tavaliselt kas esimese või teise rühma teguritega.

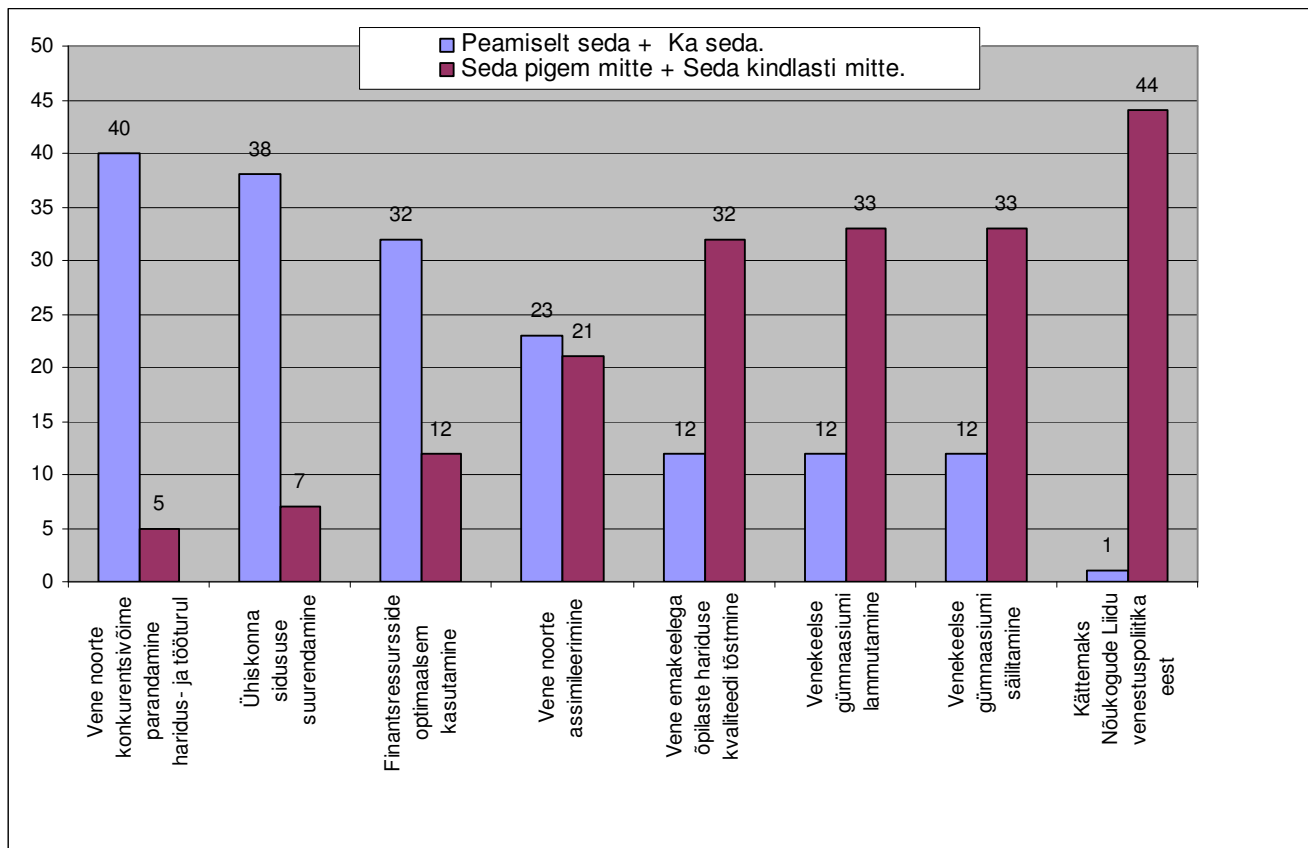
Üksikud vastused ei paigutu ühessegi eelnimetatud gruppides: *Vajadus; Oleme eesti kool; Teadmine, et tööd on vajalik teha, ja selleks, et seda teha hästi, tuleb seda teha ise; Ei kommentaari* (igäüht mainitud ühel korral).

3.2. Koolijahi üldine suhtumine üleminekusse

3.2.1. Riigi taotlused

Selleks, et vastata küsimusele, *mida taotleb Teie arvates riik, rakendades venekeelsetes gümnaasiumides eestikeelsele aineõppele üleminekut*, said vastajad hinnata erinevaid võimalikke väiteid, mis koos tulemustega on esitatud joonisel 2.

Joonis 2. Mida taotleb Teie arvates riik, rakendades venekeelsetes gümnaasiumides eestikeelsele aineõppele üleminekut?

Lisaks kirjutati kaks vabavastust: *Täielikum integratsioon ning haridus on muutunud parteide arveteõiendamise valdkonnaks [tõlge v. keelest].*

Näeme, et rääkides riigi taotlustest seoses eestikeelsele aineõppele üleminekulga, nõustus suurem osa vastajatest ametlike, positiivse sisuga väidetega, mis on kirjas HTMi koduleheküljel ja integratsiooniprogrammis:

- *vene noorte konkurentsivõime parandamine haridus- ja tööturul* (40 vastajat nõustus, et peamiselt või pigem seda),

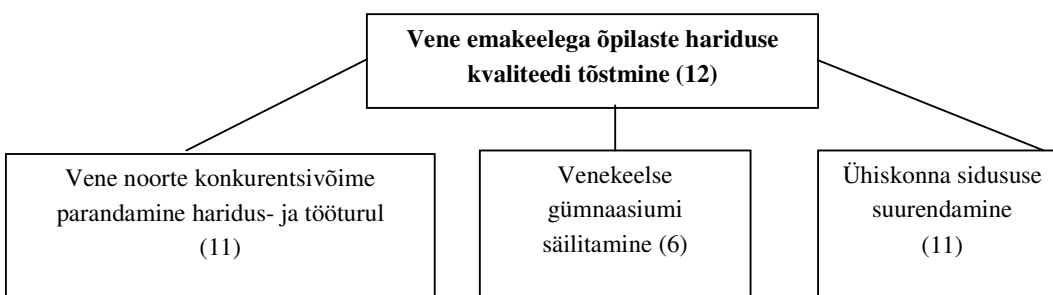
- *ühiskonna sidususe suurendamine* (38 nõustajat),
- *riigi finantsressursside optimaalsem kasutamine* (32 nõustajat).

Vastajad, kes nõustusid esimese väitega, enamasti nõustusid ka teise väitega.

12 vastajat nõustus, et riigi taotluseks on *vene emakeelega õpilaste hariduse kvaliteedi tõstmine*. 11 neist nõustus ka väitega, et riik taotleb *vene noorte konkurentsivõime parandamine haridus- ja tööturul* ning *ühiskonna sidususe suurendamist*. Ainult kaks neist leidis, et riigi taotlus on *venekeelse gümnaasiumi lammutamine*. Seevastu kuus neist leidis, vastupidi, et see on *venekeelse gümnaasiumi säilitamine*.

Võib oletada, et tegemist on koolijuhtidega (ligi üks neljandik vastajatest), kes usuvad, et eestikeelsele õppele üleminekut teostatakse venekeelse gümnaasiumi ja venekeelsete õpilaste huvides ning riigi taotlused on suunatud nii hariduse kvaliteedi tõstmisele kui ka ühiskonna sotsiaalse sidustuse suurendamisele. Vt skeemi 1.

Skeem 1. Millega seostub nõustumine väitega, et riik taotleb „vene emakeelega õpilaste hariduse kvaliteedi tõstmist“

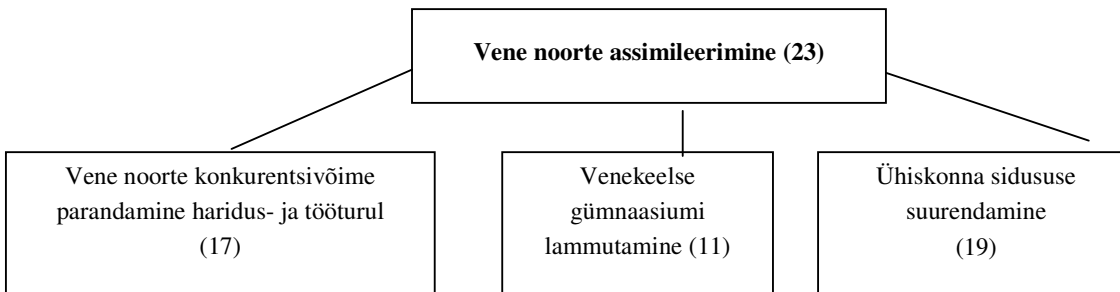
Teine vastuste grupp, mis oli tihedalt seotud teiste selles küsimusteploki vastustega, oli *vene noorte assimileerimine*. Vt skeemi 2.

Üle poole vastajatest (23, neist 7 Tallinnast, 8 Ida-Virumaalt ja 8 mujalt) nõustus väitega, et üks riigi taotlustest on *vene noorte assimileerimine*. Ühtlasi

- 19 neist nõustus väitega, et riik taotleb *ühiskonna sidususe suurendamist* ning
- 17 neist nõustus ka väitega, et riik taotleb *vene noorte konkurentsivõime parandamist haridus- ja tööturul*.

Seega võib oletada, et osa koolijuhte näeb assimilatsioonil konkurentsivõime tõstmise ja ühiskonna sidususe suurendamise vahendit.

Skeem 2. Millega seostub nõustumine väitega, et riik taotleb „vene noorte assimileerimist“

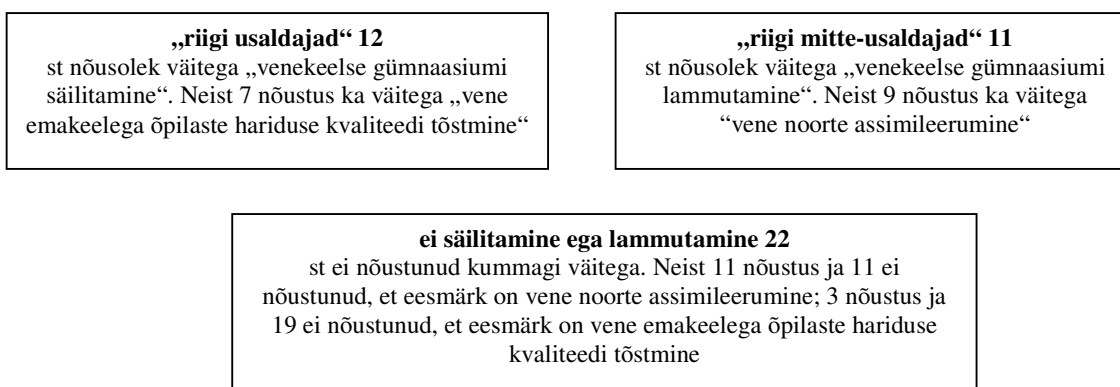
Võib oletada, et need vastused, mis puudutavad gümnaasiumi säilitamist või lammutamist, eristavad vastanuid.

Väitega, et riigil on selline taotlus nagu *venekeelse gümnaasiumi lammutamine*, nõustus 11 vastajat, neist kolm Ida-Virumaalt, neli Tallinnast ja neli mujalt. Üheksa neist nõustus ühtlasi väitega, et riigi eesmärk on *vene noorte assimileerimine* ja üks lisaks sellele ka väitega, et see on *kättemaks Nõukogude Liidu venestuspoliitika ees*. Samas seitse neist vastajatest nõustus väitega, et riik taotleb *vene noorte konkurentsivõime parandamist haridus- ja tööturul*.

Vastupidi – et riigi taotlus on pigem *venekeelse gümnaasiumi säilitada* –, arvas 12 vastajat. Selle väitega ei nõustunud mitte ükski Ida-Virumaa vastaja, küll aga seitse vastajat Tallinnast ja viis mujalt.

Ülejäänud 22 vastajat ei nõustunud kummagagi nimetatud vastusevariantidest. Vt skeemi 3.

Skeem 3. Riigi taotlused

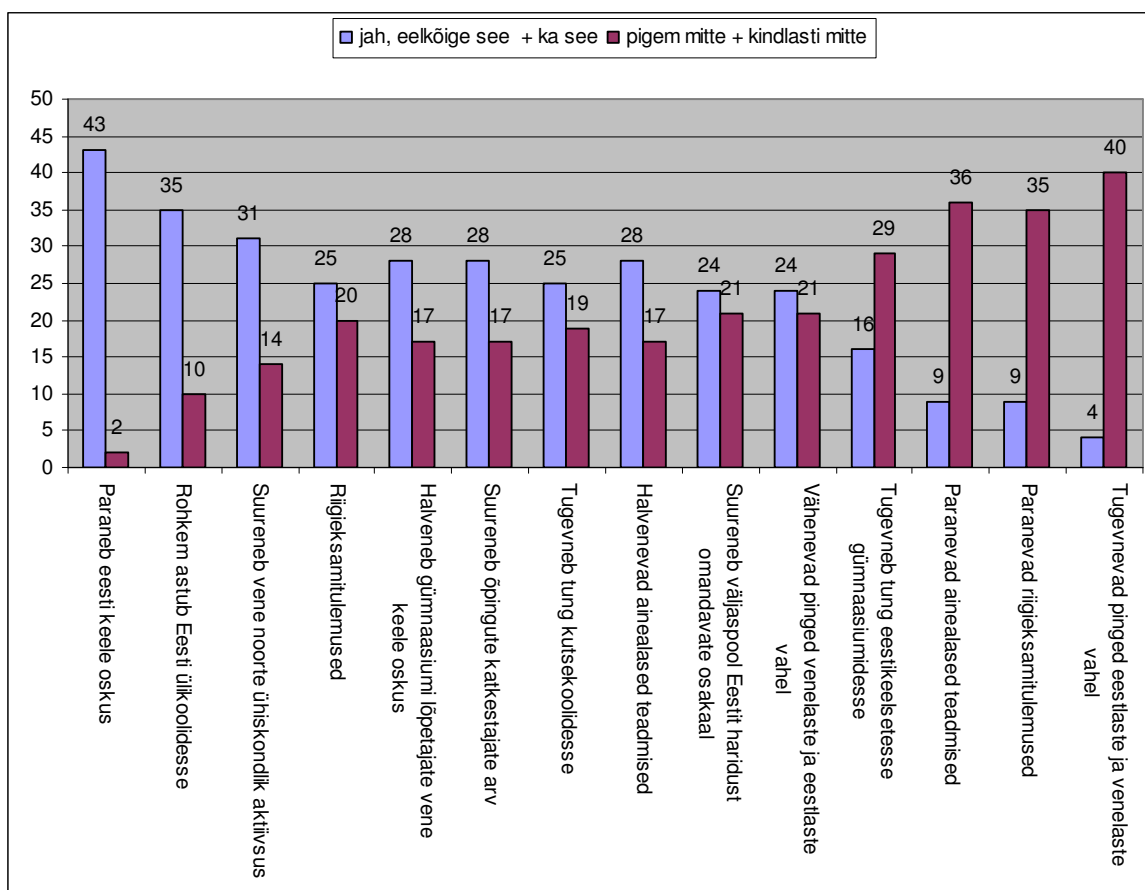
Nii-öelda „riigi usaldajad“ ja „mitteusaldajad“ jagunevad võrdselt: „usaldajad“ arvavad, et riigi eesmärk on venekeelse gümnaasiumi säilitamine (12) ja vene emakeelega õpilaste hariduse

kvaliteedi tõstmine (7 vastajat). Mitte-usaldajad, vastupidi, enamasti ei nõustunud väitega, et riigi taotlus on vene emakeelega õpilaste hariduse kvaliteedi tõstmine (8 vastajat 11st). Selles aspektis ühinevad viimastega need, kes ei nõustunud kummagi väitega – 19 neist ei arva, et riik taotleb vene emakeelega õpilaste hariduse kvaliteedi tõstmist. Samas jagunevad kummagi väitega mittedõustujad pooleks vene noorte assimileerimise taotluse osas.

3.2.2. Ülemineku tulemused ja tagajärjed

Vastajail paluti hinnata võimalikke venekeelsete gümnaasiumide eestikeelsele õppele üleviimise tulemusi või tagajärgi, lähtudes ülemineku praegusest korraldusest ja olemasolevatest ressurssidest. Tulemused on esitatud joonisel 3. Neid vastuseid palusime kommenteerida ka koolijuhtide fookusgrupis.

Joonis 3. Ülemineku oodatavad tulemused ja tagajärjed

Ühest küljest nõustusid peaaegu kõik vastajad, et reformi tulemusena *paraneb vene emakeelega gümnaasiumilõpetajate eesti keele oskus* (43 vastust) ja *rohkem vene emakeelega*

gümnaasiumilõpetajaid astub Eesti ülikoolidesse (35 vastust). Sellega koos nõustuti tavaliselt ka ootusega, et suureneb vene emakeelega noorte ühiskondlik aktiivsus (31 vastust) ja vähenevad pinged venelaste ja eestlaste vahel (24 nõustajat, kellest 19 ootasid lisaks, et suureneb ka õpilaste ühiskondlik aktiivsus).

2/3 neist, kes ootasid, et *paranevad vene emakeelega gümnaasiumilõpetajate riigieksamitulemused*, ootasid samal ajal ka seda, et *riigieksamite tulemused halveneivad*. Koolijuhtide fookusgrupis kõneldu põhjal võib sellist vastuste kombinatsiooni selgitada sellega, et oodatakse riigikeele-eksami tulemuste paranemist ja samas muude õppeainete riigieksamitulemuste halvenemist.

Õpitulemuste suhtes optimistlik oli vähem kui veerand: 9 vastajat 45st lootis, et *paranevad vene emakeelega gümnaasiumilõpetajate ainealased teadmised ja oskused*. (Samad vastajad ootasid ka riigieksamite tulemuste paranemist.)

Vastupidi, „pessimistide“ osakaal vastajate hulgas oli üsna suur. Nii ootas 28 vastajat, et *halveneivad venekeelse gümnaasiumide lõpetajate ainealased teadmised*. 18 ankeedis langes see ootus kokku ootustega, et *suureneb põhikooli järel või gümnaasiumi ajal õpingute katkestajate arv ning suureneb vene emakeelega põhikoolilõpetajate tung kutsekoolidesse*.

28 vastajat ootas, et ülemineku tõttu *suureneb õpingute katkestajate arv*; 25 ootas, et *suureneb väljaspool Eestit kutse- ja kõrgharidust omandavate noorte osakaal*. 23 vastajat nõustus mõlema väitega.

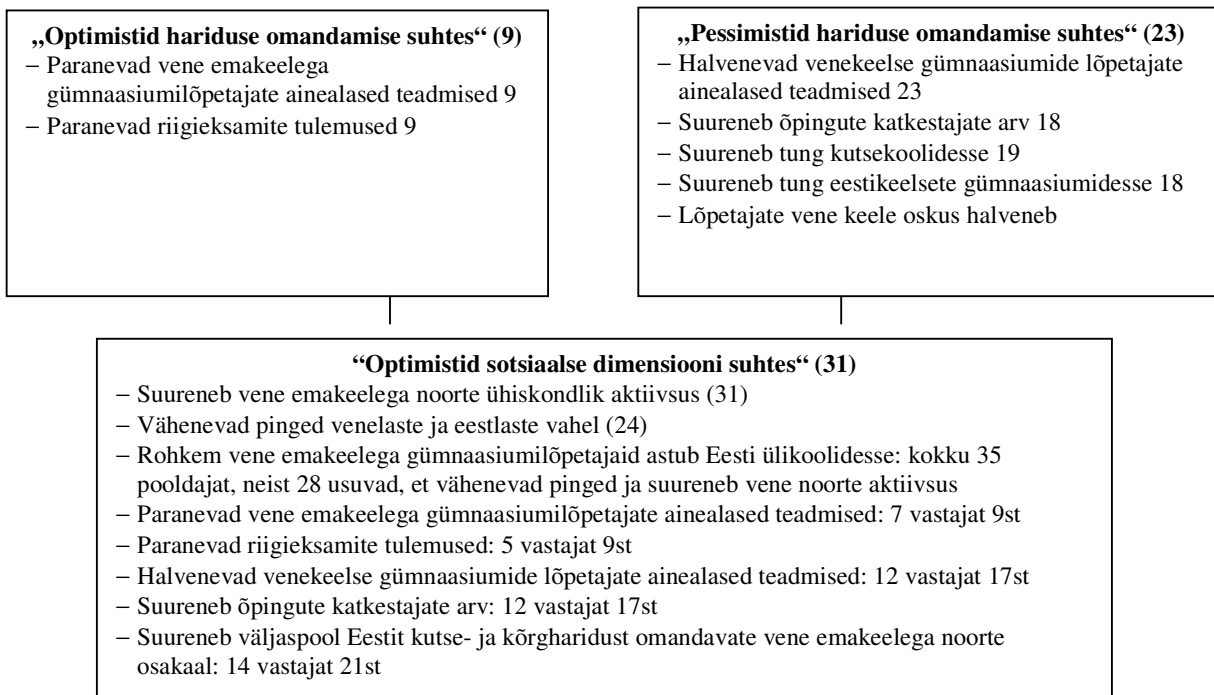
28 vastajat nõustus väitega, et *lõpetajate vene keele oskus halveneb*; 19 neist arvas samal ajal, et *suureneb vene emakeelega põhikoolilõpetajate tung kutsekoolidesse*.

18 vastajat ka ootas, et *suureneb tung eestikeelsete gümnaasiumidesse*. Paljud neist vastajatest valisid ühtlasi kaks või kolm vastust järgmisest grupist: *halveneivad vene emakeelega gümnaasiumilõpetajate ainealased teadmised ja oskused; suureneb põhikooli järel või gümnaasiumi ajal õpingute katkestajate arv; suureneb vene emakeelega põhikoolilõpetajate tung kutsekoolidesse*.

Samal ajal võib nendes vastustes näha teist, **sotsiaalset dimensiooni**. Nagu märgitud, arvas suurem osa vastajatest, et *rohkem vene emakeelega gümnaasiumilõpetajaid astub Eesti*

ülikoolidesse (35) ja et suureneb vene emakeelega noorte ühiskondlik aktiivsus (31). On olemas tinglik grupp koolijuhte, kes lisaks sellele nõustusid, et ülemineku tulemusena vähenevad pinged venelaste ja eestlaste vahel (24). Samal ajal ei ole see sotsiaalne optimism otseselt seotud suhtumisega õppetulemuste suhtes – vt skeemi 4 ja kommentaare allpool.

Skeem 4. Ülemineku oodatavad tulemused ja tagajärjed

Suurem osa „optimistidest“ nõustusid, et *paranevad vene emakeelega gümnaasiumilõpetajate ainealased teadmised* (7 vastajat 9st). Umbes pool (5 vastajat 9st) nõustusid, et *paranevad riigieksamite tulemused*.

Oleks ootuspärane, et „sotsiaalsed optimistid“ ei ootaks seda, et *suureneb väljaspool Eestit kutse- ja kõrgharidust omandavate vene emakeelega noorte osakaal*, aga seda arvamust jagas neliteist vastajat 21st „sotsiaalsest optimistist“. Lisaks nõustus üle poole (12 vastajat 17st), et *halvenevad venekeelse gümnaasiumide lõpetajate ainealased teadmised* ning sama paljud nõustusid ka väitega, et *suureneb õpingute katkestajate arv*.

Üldistades võib öelda, et vastajatel ei olnud ühest ettekujutust ülemineku võimalikest tagajärgedest ning nende arusaamad ülemineku mõjude erinevatest dimensioonidest on omavahel nõrgalt seotud.

3.3. Takistused ülemineku teostamisel, vajalikud ressursid ja hinnangud võimalike meetmete realiseeritavusele

3.3.1. Takistused ülemineku teostamisel

Ankeedi alguses paluti koolijuhil vastata avatud küsimusele *Kas miski häirib või takistab Teie tööd eestikeelsele õppele ülemineku korraldajana? Kui jah, siis mis?.*

Üle poole koolijuhtidest vastas, et eeskätt on selleks *aineõpetajate puudus, kes valdaks eesti keelt kõrgtasemel* (24 vastust). Mõned sel moel vastanud koolijuhtidest mainisid ka *õppevahendite ja õpikute puudust* (5), *metoodikate või metoodiliste materjalide puudust* (4) ja *õpetajate kursuste puudujääki* (2).

Teised mainisid selliseid takistusi nagu *õpilased pole motiveeritud* (4), *õpetajad pole motiveeritud, ei teadvusta ülemineku tähtsust* (3) ja *õpilaste ebapiisav eesti keele oskus põhikooli lõpuks* (3).

Kolm vastajat osutas ülemineku eesmärkide ja olemuse ebaselgusele.

Nt: „Häirib üldine teadmatus gümnaasiumi tuleviku suhtes (sulgemine, liitumine)“

Nt: „Hariduspoliitika ebaselgus“

Nt: „Pole selget nägemust, kuidas see üleminek on seotud õppekavaga. Kuidas õpilane saab hakkama õppekavaga ülemineku tingimustes? Kas üleminek tähendab, et õppekava peaks olema lihtsustatud?“

Kolm vastajat nimetasid ka *stabiilse finantseerimise puudumist*.

11 vastajat (neljandik) vastas, et "takistusi pole". Vt tabelit 2 (vabavastuste täielikku loendit vt lisa 3).

Tabel 2. Kas miski häirib või takistab Teie tööd ülemineku korraldajana?

Vabavastused	N
Aineõpetajate puudus, kes valdaks eesti keelt kõrgtasemel	24
Ei ole takistusi	11
Õppevahendite ja õpikute puudus	5
Õpilased pole motiveeritud	4
Metoodikate metoodiliste materjalide puudus	4

Ülemineku eesmärkide ja olemuse ebaselgus	3
Stabiilse finantseerimise puudus	3
Õpetajad pole motiveeritud, ei teadvusta ülemineku tähtsust	3
Õpilaste ebapiisav eesti keele oskus põhikooli lõpuks	3
Õpetajate kursuste vähesus	2
Riigipoolse huvi ja toe puudumine õpetajate riigikeeleoskuse parandamiseks	2
Üldine teadmatuse gümnaasiumi tuleviku suhtes (sulgemine, liitumine)	1
Narvas puudub eestikeelne keskkond	1
Bürokraatia	1

3.3.2. Vajalikud ressursid

Selles osas paluti koolijuhil vastata vabas vormis küsimusele *kas ülemineku edukat teostamist takistab mingite oluliste ressursside puudumine? Kui jah, siis palun nimetage märksõnadena.* Seejärel küsiti, *kas Teie kool vajab üleminekuks riigi abi?* Rühmitatult on vastused esitatud allpool tabelis 3.

Kuigi 11 vastajat ütles, et takistusi ülemineku jaoks ei ole, kirjutas neist vaid kolm, et ressursid ülemineku jaoks on olemas.

Nt: „Mina arvan, et mingist ressursi puudusest ei saa juttugi olla. Eesti kirjanduse õpetajatele maksti sel aastal lisatasu, et nad õpetavad oma õppeainet eesti keeles. Aga eesti keele õpetajal on ju vastutus palju suurem ...“

Samad kolm vastajat arvas, et nende kool ei vaja üleminekuks riigi abi. Kõige rohkem koolijuhte arvas, et puuduvad kaader (33), õppevahendid (18), meetodikad (14) ja finantsid (3). Mõned sõnastasid probleeme seotud ressursside puudumisega detailselt, rõhutades konkreetseid aspekte [vastajate allakriipsutused]:

Nt: „kvalifitseeritud eesti keele õpetajate puudumine, eesti keelt valdavate aineõpetajate puudumine, metoodilise kirjanduse ja õpikute puudumine (kuna eesti koolidele mõeldud õpikud on praegusel hetkel absoluutselt kasutatud)“ [tõlge v. keelest]

Nt: „...kehv materiaalne baas, ebapiisavad IKT-vahendid, kohandatud õpikute puudumine.“ [tõlge v. keelest]

Nt: „Õpikute ja õpetajale mõeldud metoodiliste vahendite õigeaegne koolidesse jõudmine“ [tõlge v. keelest]

Nt: „Aineõpetajad, õpikud, aeg (lisatunnid)“ [tõlge v. keelest]

Nt: „Ühiskonnaõpetuse tunni tarvis on vaja valiksõnastikke või osaliselt tõlgitud õpikirjandust. Probleeme tekitab oskussõnadest arusaamine“

Üldistatult kirjeldab neid tulemusi tabel 3 (täielikku loendit vt lisa 3).

Tabel 3. Ressursside puudumine koolijuhide arvamusel

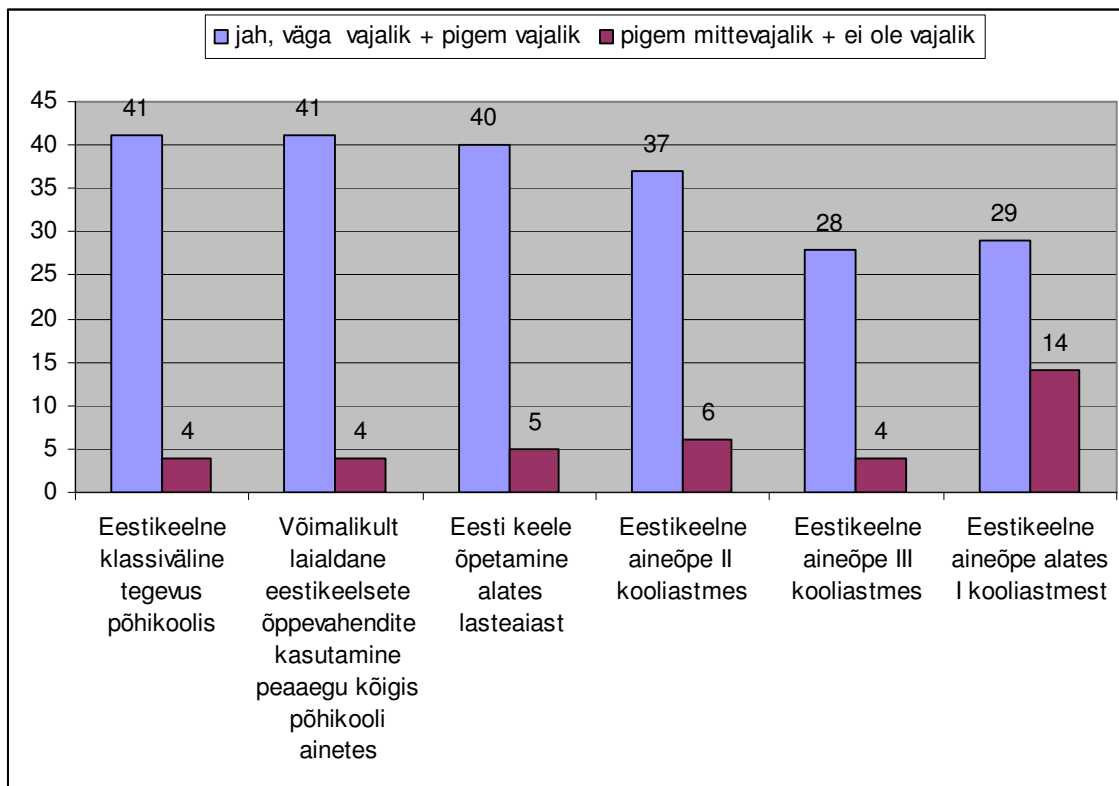
Vastused	N
Ressursid on olemas	3
Kaader	33
Õppevahendid	18
Metoodikad / metoodilised materjalid	14
Finantsid	3
Ühiskonna motivatsioon	2
Õpetajate väljaõpe võimalus	2
Õppekavad	2
Lisatunnid	1
Infotehnoloogiad	1

Järelikult võib öelda, et kõige aktuaalsemaks probleemiks on kaadrite puudus, mis oli ka kõige rohkem kõneks võetud probleemiks koolijuhtide fookusgrupis. Paljud mainisid ka metoodiliste materjalide, õpikute ja õpetajate kursuste puudust.

3.3.3. Gümnaasiumi eestikeelsele õppele ülemineku eeltingimused

Vastuseid palvele hinnata erinevaid *meetmeid kui gümnaasiumi eestikeelsele õppele ülemineku eeltingimusi* kirjeldab joonis 4.

Joonis 4. Gümnaasiumi eestikeelsele õppele ülemineku eeltingimused

Jooniselt nähtub, et kõiki välja pakutud meetmeid hinnati enam või vähem positiivselt. Kõige rohkem koolijuhte (40-41) toetas selliseid meetmeid nagu „*eestikeelne klassiväline tegevus põhikoolis (nt kursused, uurimisprojektid)*“, „*võimalikult laialdane eestikeelsete õppevahendite kasutamine peaaegu kõigis põhikooli ainetes (nt videomaterjalid, õppetekstid)*“ ja „*eesti keele õpetamine alates lasteaiast*“.

Kõige rohkem inimesi – 14 – seadis kahtluse alla *eestikeelse aineõpe alates I kooliastmest* vajalikkuse, aga 11 neist pooldas samal ajal *eesti keele õpetamist alates lasteaiast*.

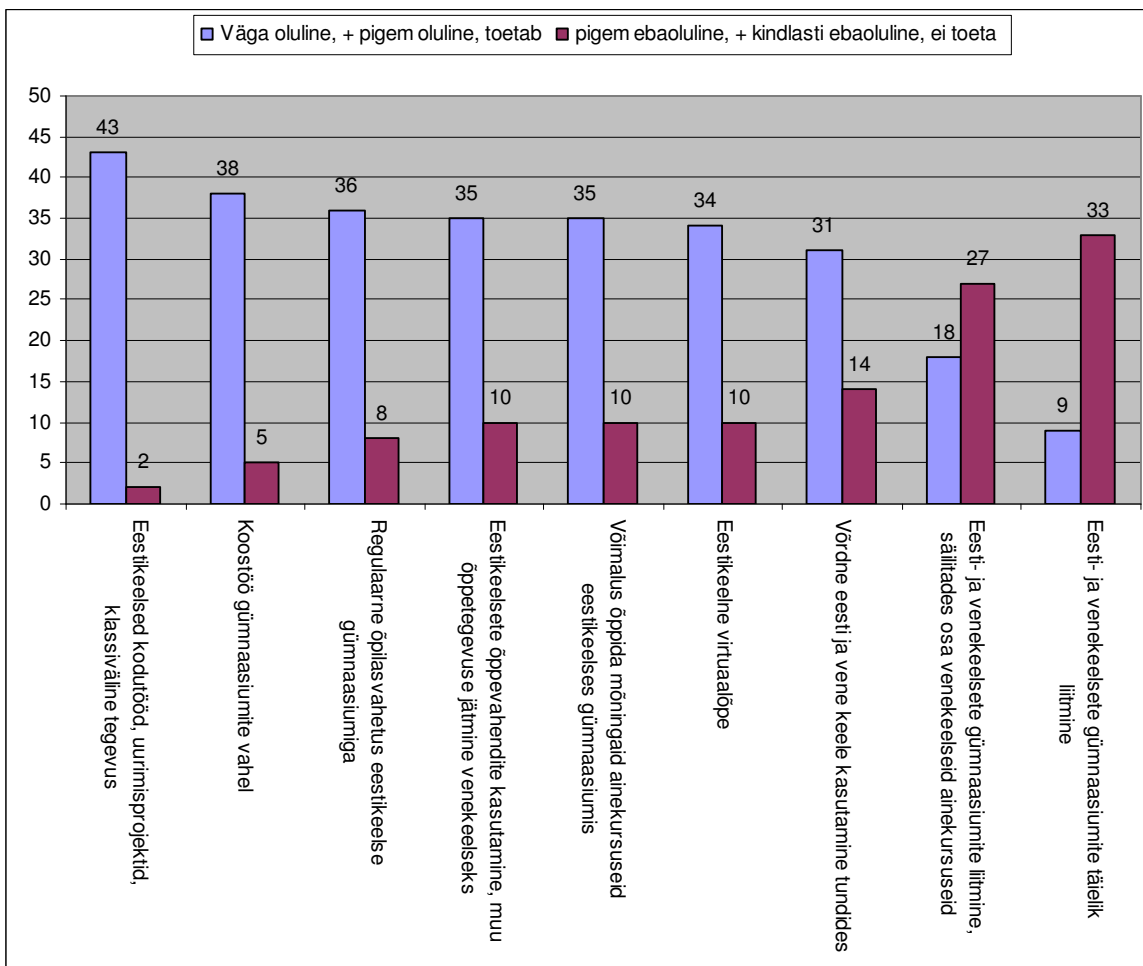
Põhiliselt need, kes arvasid, et eestikeelset aineõpet tuleb alustada 1. või 2. kooliastmes, nõustusid ka eestikeelse klassivälise tegevuse ja eestikeelsete õppevahendite kasutamisega kui lisameetmetega. Samas leidis ka seitse koolijuhti, kes toetas kaht viimati nimetatud eeldust, kuid mitte varasemat eestikeelset aineõpetamist.

Sellest, et on liiga hilja alustada üleminekut gümnaasiumis, kõneldi ka kõigis fookusgruppides, nii et selles osas on paljud koolijuhid, õpetajad ja õpilased ühel nõul.

3.3.4. Meetmed, mis toetavad üleminekut

Vastuseid palvele hinnata erinevaid meetmeid, lähtudes sellest, kuivõrd olulised on need gümnaasiumi eestikeelsele õppele ülemineku toetajana, kirjeldab joonis 5.

Joonis 5. Hinnangud erinevate meetmete kui üleminekut toetavate tegurite olulisusele

Peaaegu kõik vastajad (43) nõustusid, et üleminekut toetavad *eestikeelsed kodutööd, uurimisprojektid jm klassivälise tegevuse*. Paljud nõustusid ka järgmiste võimalike toetavate meetmete kasulikkusega: *koostöö gümnaasiumite vahel ressursside otstarbekamaks ära kasutamiseks; regulaarne õpilasvahetus eestikeelse gümnaasiumiga; eestikeelsete õppevahendite (sh videomaterjalid) kasutamine, kuid muu õppetegevuse jätmine venekeelseks; venekeelse gümnaasiumi õpilaste võimalus õppida mõningaid ainekursuseid eestikeelses gümnaasiumis; eestikeelne virtuaalõpe, nt e-kursused*.

Võib öelda, et nõustuti meetmetega, mis on seotud koolivälise tegevusega ja puht eestikeelse aineõpetuse edasilükkamisega.

Siin näeme sama tendentsi: suurema osa vastajate jaoks (27 ja 33) ei ole vastuvõetavad sellised variandid, mis võivad viia vene(keelse) gümnaasiumi hääbumiseni selle tänasel kujul. Need vastajad ei poolda *eesti- ja venekeelsete gümnaasiumite liitmist, säilitades osa venekeelseid ainekursuseid* (vastu oli 27 koolijuhti) ja *eesti- ja venekeelsete gümnaasiumite täielikku liitmist* (vastu oli 33 koolijuhti).

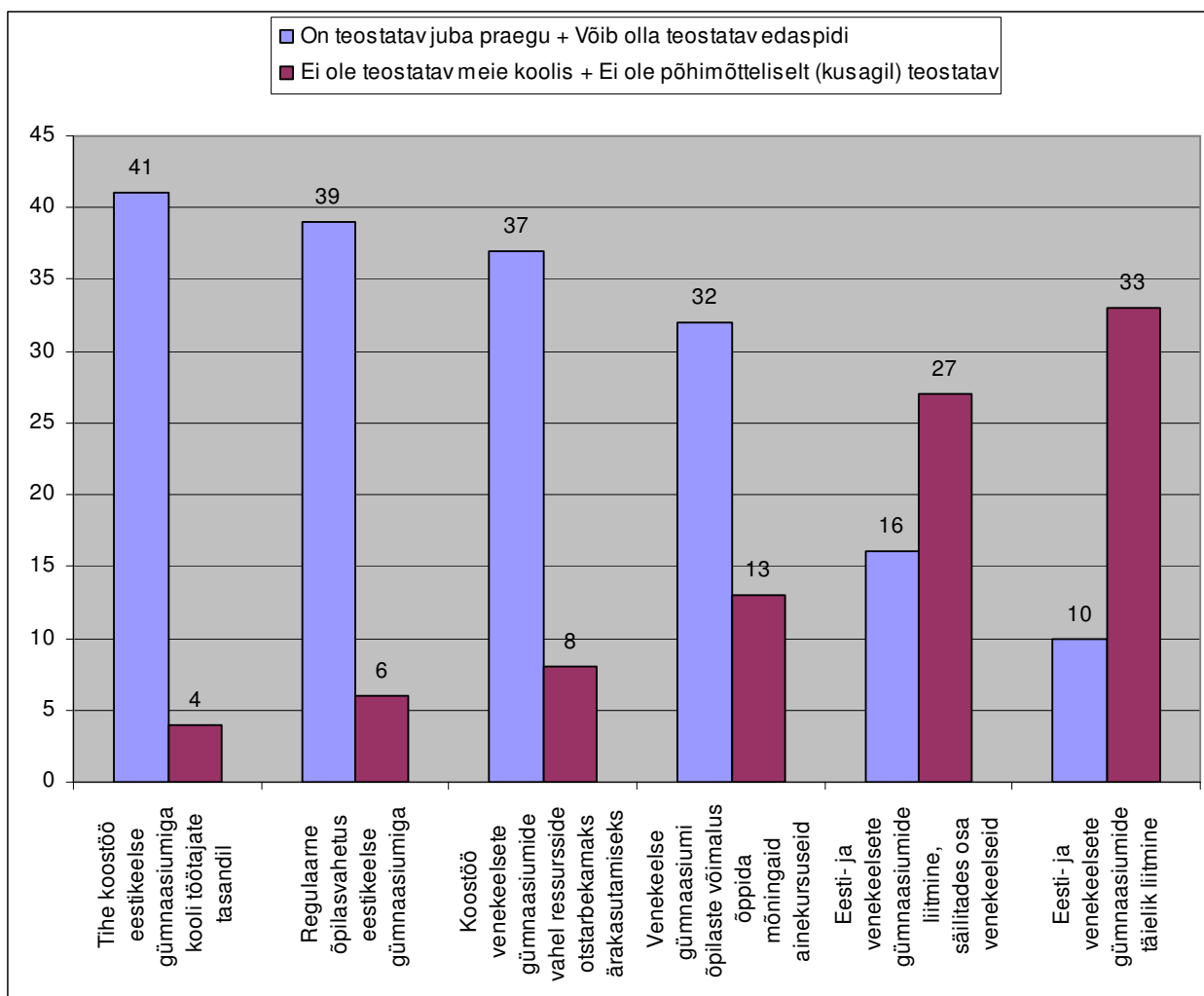
Toetavad koolijuhid toetavad eeskätt just neid meetmeid, mis ei ohusta venekeelset gümnaasiumi institutsioonina (kooliväline tegevus), st mis lubavad venekeelse gümnaasiumi säilitamist. Siiski ilmneb, et variant *eesti- ja venekeelsete gümnaasiumite liitmine, säilitades osa venekeelseid ainekursuseid* on vastuvõetav mitte ainult kümne Tallinna koolijuhi, vaid hoolimata eestikeelsete koolide vähesusest Ida-Virumaal ka kuue sealse koolijuhi jaoks (peaaegu pool selle regiooni vastajatest). Lisaks olulisusele paluti vastajatel hinnata ka samade meetmete *teostatavust* (vt allpool p 3.3.5) – viimati nimetatud meetme teostatavusega nõustuski vaid üks Narva gümnaasiumi juht.

Samuti, kuigi 31 koolijuhti hindas üleminekut toetavaks teguriks sellise variandi nagu *võrdne eesti ja vene keele kasutamine tundides (puht eestikeelse aineõpetuse edasilükkamine)*, ei pidanud 14 koolijuhti seda meedet teostatavaks. Üks neist kommenteeris oma vastust ankeedis järgmiselt: „*Ainetunnis kahe keele või ainult eesti keele kasutamise korral langeb vastava aine teadmiste kvaliteet, huvi õppeaine vastu kaob juba väikeste arusaamisraskuste tõttu*“ [tõlge v. keelest]. Enamik viimati mainitud 14-st oli ka eesti- ja venekeelsete gümnaasiumite liitmise vastu.

3.3.5. Meetmete realiseeritavus

Vastuseid palvele hinnata erinevaid meetmeid, lähtudes sellest, kuivõrd teostatavad need on, kirjeldab joonis 6.

Joonis 6. Hinnangud erinevate meetmete realiseeritavusele

Võib öelda, et koolijuhid pidasid realiseeritavaks peamiselt neid meetmeid, mis on seotud eeskätt **koostööga eestikeelse gümnaasiumidega:**

- *Tihe koostöö mõne eestikeelse gümnaasiumiga kooli töötajate tasandil (nt õpetajate vahetus)* (41 nõustajat).
- *Regulaarne õpilasvahetus eestikeelse gümnaasiumiga* (39 nõustajat).
- *Venekeelse gümnaasiumi õpilaste võimalus õppida mõningaid ainekursuseid eestikeelses gümnaasiumis* (32 pooldajad).

See variant eeldab, et vähemalt lähemal ajal, võib olla ka ajutise üleminekumeetmena toetatakse eraldi vene- ja eestikeelsete gümnaasiumite säilitamist.

37 koolijuhti nõustus, et on teostatav *koostöö venekeelsete gümnaasiumide vahel ressursside otstarbekamaks ärakasutamiseks.*

Enamik leidis, et eesti- ja venekeelsete gümnaasiumide osalik või täielik liitmine ei ole teostatav, kuigi 16 vastajat arvasid, et liitmine, säilitades osa venekeelseid ainekursuseid, on siiski võimalik. Nende seas on võrdselt esitatud koolijuhid Tallinnast, Ida-Virumaalt ja teistest linnadest. Ühe Tallinna kooli direktor, kes nõustus, et see variant on teostatav, kommenteeris oma seisukohta järgmiselt: „Gümnaasiumis venekeelse õpetuse võimaluse säilitamine koos eesti keele õpetamisega kõrgeima kategooria saavutamiseks.“

Kümme koolijuhti nõustus eesti- ja venekeelsete gümnaasiumide liitmise kui üleminekut toetava meetmega. Nendest seitse vastajat on väiksematest linnadest, kus valdav on eestikeelne elanikkond, ja ainult kolm on Tallinna koolide juhid, nii et regionaalne tegur on siin tähtis.

4. KOKKUVÕTE JA JÄRELDUSED

Koolijuhtide vastuste alusel võib oletada, et peaaegu kõik koolijuhid omavad strateegiat mitmeks eelolevaks aastaks ja on keskendunud eeskätt kaadriprobleemi lahendamisele, mis on ootuspärane olukorras, kus 28 koolijuhti tõi oma kooli ülemineku põhilise/märkimisväärse takistusena välja mõne kaadriprobleemi. 41 koolijuhti nõustus väitega, et kavatseb kontsentreeruda tööle õpilaste ja lapsevanematega, kuigi võib oletada, et see ei ole nende esmane töösuund, sest avatud küsimustele vastates mainis lapsevanemaid vaid kaks koolijuhti (ennast motiveeriva või oma tööd häiriva tegurina). Mitte ükski koolijuht ei ole öelnud, et „elab üks päev korraga“; ainult üks nõustus väitega, et on äraootaval seisukohal ja üks hindas end olevat „väsinud ja tegutsemisvõimetu“.

Küsimusele *mis motiveerib Teid kui koolijuhti eestikeelsele õppele ülemineku nimel tõsiselt pingutama?* tõi üle poole vastajatest (25) välja *õpilaste vajadustega* seotud tegureid (*õpilaste konkurentsivõimelisus töö ja haridusturu, õpilaste riigikeeleoskus, et õpilased oleksid valmis eluks Eestimaal, meie õpilaste ja vilistlaste tulevik, mis peab kindlasti olema seotud Eestiga, õpilaste suhtlusringi laiendamine, huvi Eesti kultuuri suhtes*).

19 kõigist vastajatest mainis *seadust, ministri korraldust („ukaas“), valitsuse otsust, väline motivatsioon*. 14 koolijuhti (rohkem kui üks neljandik vastajatest) mainis ainsa motivaatorina seaduse nõudmist – need vastused olid lühikesed, ilma kommentaarideta. See annab alust oletuseks, et nende jaoks lähtub üleminek välisest survest.

Mis puudutab seda, milliste väidetega nõustusid koolijuhid *riigi taotluste osas*, siis siin ilmnes üks väide, mis eristas vastajad kolmeks grupiks:

- Ligi üks neljandik vastajatest nõustus, et riigi taotlused on suunatud nii *venekeelse gümnaasiumi säilitamisele* kui hariduse kvaliteedi tõstmisele ja ühiskonna sotsiaalse sidustuse suurendamisele. S.t, et eestikeelsele õppele üleminekut teostatakse venekeelse gümnaasiumi ja venekeelsete õpilaste huvides.
- Teine sama suur grupp nõustus väitega, et riigil on selline taotlus nagu *venekeelse gümnaasiumi lammutamine*. Suurem osa neist nõustus ühtlasi väitega, et riigi eesmärk on *vene noorte assimileerumine*. Samas üle poole neist vastajatest nõustus väitega, et riik taotleb *vene noorte konkurentsivõime parandamist haridus- ja tööturul*.
- Ülejäänud pool vastajatest ei nõustunud kummagagi nimetatud vastusevariantidest.

Mis puudutab koolijuhide arvamust koolireformi tulemustest või tagajärgedest, siis nõustusid peaaegu kõik vastajad, et reformi tulemusena *paraneb vene emakeelega gümnaasiumilõpetajate eesti keele oskus ja rohkem vene emakeelega gümnaasiumilõpetajaid astub Eesti ülikoolidesse*. Sellega koos nõustuti tavaliselt ka ootusega, et *suureneb vene emakeelega noorte ühiskondlik aktiivsus* (31 vastus) ja *vähenevad pinged venelaste ja eestlaste vahel* (24 nõustujat, kellest 19 ootasid lisaks, et suureneb ka õpilaste ühiskondlik aktiivsus).

Õpitulemuste suhtes optimistlik oli vähem kui veerand: 9 vastajat 45st lootis, et *paranevad vene emakeelega gümnaasiumilõpetajate ainealased teadmised ja oskused*. (Samad vastajad ootasid ka *riigieksamite tulemuste paranemist*). Seevastu „pessimistide“ osakaal vastajate hulgas oli üsna suur. 28 vastajat ootas, et *halvenevad venekeelse gümnaasiumide lõpetajate ainealased teadmised*. 18 ankeedis langes see ootus kokku ootustega, et *suureneb põhikooli järel või gümnaasiumi ajal õpingute katkestajate arv ning suureneb vene emakeelega põhikoolilõpetajate tung kutsekoolidesse*. 28 vastajat ootas, et ülemineku pärast *suureneb õpingute katkestajate arv*; 25 ootas, et *suureneb väljaspool Eestit kutse- ja kõrgharidust omandavate noorte osakaal*. 23 vastajat nõustus mõlema väitega.

Samal ajal võib nendes vastustes näha teist, *sotsiaalset dimensiooni*. Nagu märgitud, arvas suurem osa vastajatest, et *rohkem vene emakeelega gümnaasiumilõpetajaid astub Eesti ülikoolidesse* ja et *suureneb vene emakeelega noorte ühiskondlik aktiivsus*. On olemas ka tinglik grupp koolijuhte, kes lisaks sellele usuvad, et ülemineku tulemusena *vähenevad pinged venelaste ja eestlaste vahel*. Samal ajal ei ole see sotsiaalne optimism otseselt seotud suhtumisega õpitulemuste suhtes.

Võib öelda, et nõustuti meetmetega, mis on seotud koolivälise tegevusega ja puht eestikeelse aineõpetuse edasilükkamisega. Siin näeme sama tendentsi: suurema osa vastajate jaoks (27 ja 33) ei ole vastuvõetavad sellised variandid, mis võivad viia praeguse vene(keelse) gümnaasiumi hääbumiseni.

Realiseeritavaks pidasid koolijuhid peamiselt neid meetmeid, mis on seotud eeskätt *koostööga eestikeelse gümnaasiumidega*. Kümme koolijuhti nõustus eesti- ja venekeelsete gümnaasiumide liitmise kui üleminekut toetava meetmega.

Võrreldes seda, kuidas vastused küsimusele reformi tagajärjete kohta on seotud küsimusega, *millised on riigi taotlused seoses üleminekulga*, näeme tendentsi, et need, kes vastasid, et riik taotleb venekeelse gümnaasiumi *säilitamist* (12 vastajat), nõustusid ka järgmiste väidetega:

- ülemineku tulemusena paraneb vene emakeelega gümnaasiumilõpetajate eesti keele oskus (12 vastust)
- rohkem vene emakeelega gümnaasiumilõpetajaid astub Eesti ülikoolidesse (12 vastust);
- suureneb vene emakeelega noorte ühiskondlik aktiivsus (9 vastajat).
- paranevad vene emakeelega gümnaasiumilõpetajate riigieksamitulemused (6 vastajat).

Samas need, kes nõustusid, et riik taotleb venekeelse gümnaasiumi *lammutamist* (11 vastajat), nõustusid ühtlasi, et

- halvenevad vene emakeelega gümnaasiumilõpetajate ainealased teadmised ja oskused (11 vastust);
- halveneb vene emakeelega gümnaasiumi lõpetajate vene keele oskus (9 vastajat).

On näha tendents, et viimased vastajad (9 vastajat 11st) arvavad, et täielik või osaline liitmine on teostatav.

Lisaks sellele

- 11 neist 17st vastajast, kes nõustusid, et täielik või osaline liitmine on teostatav, nõustusid ka sellega, et *üks reformi tagajärjetest on vene emakeelega gümnaasiumi lõpetajate vene keele oskuse halvenemine*.
- Samuti nõustus üksteist 17st vastajast sellega, et *suureneb vene emakeelega põhikoolilõpetajate tung eestikeelsetesse gümnaasiumitesse*.

Võib oletada, et need, kes nõustuvad, et gümnaasiumite liitumine on võimalik, arvavad ühtlasi, et üleminekut teostatakse eesmärgiga lammutada venekeelne gümnaasium, ning muretsevad koolinoorte rahvusliku identiteedi pärast.

Selle kohta, millist rolli mängivad koolijuhtide positsioonides regionaalsed erinevused, on nende vähesuse tõttu raske järeldusi teha. Küll aga võib välja tuua mõningaid seisukohtade erinevusi, mis seostuvad vastajate emakeelega.

Nagu eespool öeldud, oli 32 vastaja emakeel oli vene keel, 11 vastaja ehk ühe neljandiku emakeel oli eesti keel, kaks märkis muu keele. Enamikel juhtudel ei jagune vastused vastaja emakeele järgi – näiteks vastuste puhul, mis puudutavad koolijuhi motivaatoreid; takistusi ülemineku teostamisel; vajalikke ressursse ja riigi abi; meetmeid, mis toetavad eestikeelsele õppele üleminekut ning gümnaasiumi eestikeelsele õppele ülemineku eeltingimusi. Ainus väide eelmainitutest, mille puhul üheksast vastajast, kes vastasid positiivselt, viis olid eestlased, oli väide, et *eesti- ja venekeelsete gümnaasiumide täielik liitmine on teostatav juba praegu või võib olla teostatav edaspidi*.

„Riigi taotluste“ osas olid eestlased osa väidete puhul mitte-eestlastest optimistlikumad: nendest, kes arvasid, et riigi taotlus on venekeelse kooli säilitamine, üheksa olid eesti ja ainult kaks vene emakeelega inimesed. Samuti neist kaheteistkümnest, kes nõustusid, et riigi taotlus on *vene emakeelega õpilaste hariduse kvaliteedi tõstmine*, kuus vastajat oli eesti emakeelega. Muude selle ploki väidete puhul niisugust (eestlaste kasuks) jaotumist siiski ei ilmnenu, st eesti ja vene emakeelega vastajate suhe oli umbes üks kolmele.

Mis puutub ülemineku tagajärgedesse, siis ilmnis, et eesti emakeelega koolijuhid moodustasid „sotsiaalsete optimistide“ tuumiku: kõik eestikeelsed vastajad nõustusid, et *suureneb vene noorte ühiskondlik aktiivsus*; kümme 11st eestikeelsetest vastajast nõustus, et *rohkem vene emakeelega gümnaasiumilõpetajaid astub Eesti ülikoolidesse*; kuus 11st eesti vastajast nõustus, et reformi tulemusena *vähenevad pinged venelaste ja eestlaste vahel*, ning mitte ükski eestikeelne vastaja ei arvanud, et need suhted halvenevad.

Seevastu võimalike negatiivsete tagajärgede (*ainealased teadmised, riigieksamite tulemused, õpingute katkestajate arve, suureneb väljaspool Eestit kutse- ja kõrgharidust omandavate vene emakeelega noorte osakaal, suureneb tung eestikeelse gümnaasiumidesse*) osas vastajad emakeeleti ei eristunud, st vastused jagunesid enam-vähem proportsionaalselt ning pool eestlastest arvas üht- ja teine pool teistpidi.

Millest võib tuleneda eesti emakeelega koolijuhtide suurem „sotsiaalne optimism“? Varasemate uurimistulemustele tuginedes võib oletada, et sellal kui vene emakeelega koolijuhid tunnevad muret vene emakeelega õpilaste assimileerumise ja nende rahvusliku identiteedi hägustumise pärast (Evas et.al. 2004), siis eestlastest koolijuhid nägid reformi rohkem etniliste eestlaste perspektiivist, mille kohaselt suure hulga teisekeelsete koolide olemasolu pole enesestmõistetav ning mis võimaldab näha venekeelsete koolide järk-järgulises eestikeelsele õppele üleviimises nende säilitamist ühese sulgemise või eestikeelsete koolidega liitmise asemel. Vene emakeelega koolijuhi lähteperspektiiv on aga pigem vastupidine – venekeelne kool kui enesestmõistetavus ning selle kaotamine kui poliitiline otsus, millega on raske leppida. Teine võimalik vastus võib olla eesti emakeelega koolijuhtide parem informeeritus olemasolevate ressursside ning koolide ja nende õpilaste (valiku)võimaluste kohta, tulenevalt paremast orienteerumisest Eesti gümnaasiumide ja muude õppeasutuste arengusuundi käsitlevates diskussioonides ja vastavates poliitilistes kaalutlustes. Viimast oletust toetavad need varasemad uuringud, mis on näidanud Eesti eestlaste paremat üldist informeeritust, aga samuti eestlaste ja eestivenelaste teabekeskondade erinevust (nt P. Vihalemm 2008, Allaste 2008 jpt). Oma mõju võib olla ka eestlaste ja teiste Eesti kogukondade mõneti erinevatel hinnangutel Eesti riigi(asutuste) toimimise suhtes – mitte-eestlased on nii selles kui ka enda positsiooni suhtes olnud 1990ndatel ja 2000ndatel kriitilisemad kui eestlased (Proos, Pettai 2008). Eelnev ei tähenda, et eestlasest koolijuht oleks venekeelse gümnaasiumi jaoks tingimata parem valik, küll aga kinnitab vastajate hoiakute seotust nende igapäevase teabekeskonna ja sotsiaalsete rühmadega, millesse nad kuuluvad.

5. KASUTATUD KIRJANDUS

Allaste, A.-A. (2008). Riskitegurid, mis mõjutavad mitte-eestlaste suurt osakaalu riskirühmades. <http://www.meis.ee/book.php?ID=159>

Laitin, D. (1998). Identity in Formation, The Russian-speaking Population in Near Abroad. Cornell University Press.

Проос И., Петтай И. (2008). Русская молодежь в Эстонии: положение и ожидания нового поколения. Tellitud Tallinna Linnakantselei poolt. <http://www.tallinn.ee/est/g2402s41193>

Vihalemm, P. (2008). Informeeritus ja meediakasutus. Eesti Ühiskonna integratsioonimonitoring 2008. [www.rahvastikuminister.ee/public/Informeeritus ja meediakasutus.pdf](http://www.rahvastikuminister.ee/public/Informeeritus_ja_meediakasutus.pdf)

Kodurahu projektikonkurssi projektide põhisuunad (2009). <http://www.scribd.com/doc/12581377/2009-Kodurahu-projektikonkurssi-projektide-pohisuunad>

Evas, T., Dusman, A., Haruoja, M., Suidre, K., Vetik, R. (2004) Analytical Report PHARE RAXEN_CC. Minority Education. RAXEN_CC National Focal Point, Estonia. Eesti Pagulasabi. http://fra.europa.eu/fraWebsite/attachments/Edu_Estonia_final.pdf

6. LISA 1: EESTIKEELNE KÜSIMUSTIK.

Küsimustik “Venekeelse gümnaasiumi üleminek eestikeelsele õppele” koolijuhile

Lugupeetud koolijuht!

Käesoleva, venekeelsete gümnaasiumite juhi küsitluse eesmärk on selgitada, kuidas toimub venekeelsete gümnaasiumite üleminek eestikeelsele õppele; millised on sellega seonduvad võimalused ja probleemid.

Palume täita küsimustik kas kooli direktoril või gümnaasiumiastme õppealajuhatajal olenevalt sellest, kumb tegeleb gümnaasiumi eestikeelsele õppele üleminekuga seotud ülesannetega otsesemalt.

Küsitlus on osa laiemast uurimisprojektist “Vene õpilane venekeelse üldhariduskooli eestikeelses õppes”, mille viib Haridus- ja Teadusministeeriumi tellimusel läbi Tartu Ülikooli Haridusuuringute ja õppekavaarenduse keskus. Küsimustikule vastamine on anonüümne. Teie vastuseid ei edastata ei tellijale ega muudele kolmandatele osapooltele.

Palun täita kirjale lisatud ankeedi ja saatke see aadressil uleminek@ut.ee 2. maiks 2008.

Juhul kui eelistate täita ankeeti paberikandjal, saatke palun väljatrükk aadressil
TÜ haridusuuringute ja õppekavaarenduse keskus
Lossi 38
51003 Tartu

Täpsem info tel 5561 0546 (eesti keeles) või 55 528 539 (vene keeles)

Lugupidamisega Valeria Jakobson, Hiie Asser, Katrin Kello

I. ISIKLIK MOTIVEERITUS JA VÕIMALIKUD RESSURSIVAJADUSED

1. Mis on see, mis motiveerib Teid kui koolijuhti eestikeelsele õppele ülemineku nimel tõsiselt pingutama?

2. Kas miski häirib või takistab Teie tööd eestikeelsele õppele ülemineku korraldajana?
Kui jah, siis mis?

3. Kas ülemineku edukat teostamist takistab mingite oluliste ressursside puudumine?
Kui jah, siis palun nimetage märksõnadena:

4. Kas Teie kool vajab üleminekuks riigi abi?

SIIN JA ALLPOOL TÄHISTAGE PALUN SOBIV VASTUS KIRJAGA "BOLD".

Jah / Ei

Kui jah, siis palun nimetage märksõnadena:

II. ÜLEMINEKU EESMÄRGID

5. Mida taotleb Teie arvates riik, rakendades venekeelsetes gümnaasiumites eestikeelsele aineõppele üleminekut?

Riigi taotlused:	Peamiselt see	Ka see	See pigem mitte	See kindlasti mitte
1. Vene noorte konkurentsivõime parandamine haridus- ja tööturul	1	2	3	4
2. Venekeelse gümnaasiumi lammutamine	1	2	3	4
3. Vene emakeelega õpilaste hariduse kvaliteedi tõstmine	1	2	3	4
4. Vene noorte assimileerimine	1	2	3	4
5. Riigi finantsressursside optimaalsem kasutamine	1	2	3	4
6. Kättemaks nõukogudeaegse venestuspoliitika eest	1	2	3	4
7. Ühiskonna sidususe suurendamine	1	2	3	4
8. Venekeelse gümnaasiumi säilitamine	1	2	3	4
Midagi muud? Palun märkige: _____ _____	1	2	3	4

III. ÜLEMINEKU VIISID JA VAHENDID

6. Hinnake palun järgnevaid meetmeid kui gümnaasiumi eestikeelsele õppele ülemineku eeltingimusi.

	Jah, väga vajalik	Pigem vajalik	Pigem mittevajalik	Ei ole vajalik
1. Eesti keele õpetamine alates lasteaiast	1	2	3	4
2. Eestikeelne aineõpe alates I kooliastmest	1	2	3	4
3. Eestikeelne aineõpe II kooliastmes	1	2	3	4
4. Eestikeelne aineõpe III kooliastmes	1	2	3	4
5. Võimalikult laialdane eestikeelsete õppevahendite kasutamine peaaegu kõigis põhikooli ainetes (nt videomaterjalid, õppetekstid)	1	2	3	4
6. Eestikeelne klassiväline tegevus põhikoolis (nt kursused, uurimisprojektid)	1	2	3	4
Midagi muud? Palun märkige: _____ _____	1	2	3	4

7. Hinnake palun järgnevaid meetmeid – kas need toetavad, pigem toetavad, pigem ei toeta või ei toeta üldse gümnaasiumi eestikeelsele õppele üleminekut?

	Väga oluline, toetab kindlasti üleminekut	Pigem oluline, toetab	Pigem ebaoluline, ei toeta	Kindlasti ebaoluline, ei toeta üleminekut
1. Samades ainetundides eesti ja vene keele võrdväärne kasutamine (puhtalt eestikeelse aineõpetuse edasilükkamine)	1	2	3	4
2. Eestikeelsete õppevahendite (sh videomaterjalid) kasutamine, kuid muu õppetegevuse jätmise venekeelseks (eestikeelse aineõpetuse edasilükkamine)	1	2	3	4
3. Eestikeelsed kodutööd, uurimisprojektid jm klassiväline tegevus (<i>lisaks</i> kas täielikult või osaliselt eestikeelsele aineõppele)	1	2	3	4
4. Eestikeelne virtuaalõpe, nt e-kursused (<i>lisaks</i> kas täielikult või osaliselt eestikeelsele aineõppele)	1	2	3	4

5. Koostöö teiste gümnaasiumitega ressursside otstarbekamaks ärakasutamiseks	1	2	3	4
6. Venekeelse gümnaasiumi õpilaste võimalus õppida mõningaid ainekursuseid eestikeelses gümnaasiumis	1	2	3	4
7. Regulaarne õpilasvahetus eestikeelse gümnaasiumiga	1	2	3	4
8. Eesti- ja venekeelsete gümnaasiumite liitmine, säilitades osa venekeelseid ainekursuseid	1	2	3	4
9. Eesti- ja venekeelsete gümnaasiumite täielik liitmine	1	2	3	4
Midagi muud? Palun märkige: _____ _____	1	2	3	4

8. Palun hinnake alljärgnevate meetmete realiseeritavust.

Kuivõrd <u>teostatav</u> on ...	On teostatav juba praegu + Võib olla teostatav edaspidi	Võib olla teostatav edaspidi	Ei ole teostatav meie koolis + Ei ole põhimõtteliselt (kusagil) teostatav	Ei ole põhimõtteliselt (kusagil) teostatav
1. Koostöö venekeelsete gümnaasiumite vahel ressursside otstarbekamaks ärakasutamiseks	1	2	3	4
2. Tihe koostöö mõne eestikeelse gümnaasiumiga kooli töötajate tasandil (nt õpetajate vahetus)	1	2	3	4
3. Venekeelse gümnaasiumi õpilaste võimalus õppida mõningaid ainekursuseid eestikeelses gümnaasiumis	1	2	3	4
4. Regulaarne õpilasvahetus eestikeelse gümnaasiumiga	1	2	3	4
5. Eesti- ja venekeelsete gümnaasiumite liitmine, säilitades osa venekeelseid ainekursuseid	1	2	3	4
6. Eesti- ja venekeelsete gümnaasiumite täielik liitmine	1	2	3	4
Midagi muud? Palun märkige: _____ _____	1	2	3	4

IV. ÕPPEAINETE VALIKUKRITEERIUMID

9. Milliste õppeainete üleviimine (v.a eesti kirjandus) eestikeelsele õppele seisab Teie gümnaasiumis lähemal ajal ees?

1. Õppeaine: __eesti ajalugu__
2. Õppeaine: __ühiskonnaõpetus__
3. Õppeaine: __geograafia__
4. Õppeaine: _____

10. Lähtudes Teie poolt eelmises küsimuses esimesena nimetatud õppainest, otsustage palun, kui võrd oluline roll oli selle õppeaine eestikeelseks õpetamiseks allpool loetletud kriteeriumitel

Õppeaine: __eesti ajalugu_____

	Väga oluline	Küllaltki oluline	Pigem mitte oluline	Ei olnud üldse oluline
1. Riikliku õppekava nõue	1	2	3	4
2. Eesti keelt kõrgtasemel valdava õpetaja olemasolu	1	2	3	4
3. Sobivate õppevahendite olemasolu	1	2	3	4
4. Õppeaine sobivus eesti keele õppimiseks	1	2	3	4
5. Õppeaine sobivus eesti kultuuri tundmaõppimiseks	1	2	3	4
6. Õppeaine sobivus Eesti sotsiaalsete institutsioonide tundmaõppimiseks	1	2	3	4
7. Õppeaine sõnavara lihtsus	1	2	3	4
8. Õppeaine sõnavara rahvusvahelises	1	2	3	4
9. Riigieksami toimumine selles õppeaines	1	2	3	4
10. Riigieksami <u>mittetoimumine</u> selles õppeaines	1	2	3	4
11. Kooli eripära, õppesuund	1	2	3	4
12. "Väljajätmise meetod" (ülejäanud õppeainete sobimatus lähiajal)	1	2	3	4
Muu põhjus? Palun märkige: _____ _____	1	2	3	4

11. Lähtudes Teie poolt eelmises küsimuses teisena nimetatud õppainest, otsustage palun, kuivõrd oluline roll oli selle õppeaine eestikeelseks õpetamiseks allpool loetletud kriteeriumitel

Õppeaine: __ühiskonnaõpetus_____

	Väga oluline	Küllaltki oluline	Pigem mitte oluline	Ei olnud üldse oluline
1. Riikliku õppekava nõue	1	2	3	4
2. Eesti keelt kõrghariduses valdava õpetaja olemasolu	1	2	3	4
3. Sobivate õppevahendite olemasolu	1	2	3	4
4. Õppeaine sobivus eesti keele õppimiseks	1	2	3	4
5. Õppeaine sobivus eesti kultuuri tundmaõppimiseks	1	2	3	4
6. Õppeaine sobivus Eesti sotsiaalsete institutsioonide tundmaõppimiseks	1	2	3	4
7. Õppeaine sõnavara lihtsus	1	2	3	4
8. Õppeaine sõnavara rahvusvahelisus	1	2	3	4
9. Riigieksami toimumine selles õppeaines	1	2	3	4
10. Riigieksami <u>mittetoimumine</u> selles õppeaines	1	2	3	4
11. Kooli eripära, õppesuund	1	2	3	4
12. "Väljajätmise meetod" (ülejäädud õppeainete sobimatus lähiajal)	1	2	3	4
Muu põhjus? Palun märkige: _____ _____	1	2	3	4

12. Palun hinnake võimalikke venekeelsete gümnaasiumite eestikeelsele õppele üleviimise tulemusi või tagajärgi, lähtudes ülemineku praegusest korraldusest ja olemasolevatest ressurssidest

Suureneb vene emakeelega noorte ühiskondlik aktiivsus.,

Võimalikud tulemused või tagajärjed	Jah, eelkõige see	Ka see	See pigem mitte	See kindlasti mitte
1. Paranevad vene emakeelega gümnaasiumilõpetajate riigieksamitulemused.	1	2	3	4
2. Paraneb vene emakeelega gümnaasiumilõpetajate eesti keele oskus.	1	2	3	4
3. Paranevad vene emakeelega gümnaasiumilõpetajate ainealased teadmised ja oskused.	1	2	3	4
4. Rohkem vene emakeelega gümnaasiumilõpetajaid astub Eesti ülikoolidesse.	1	2	3	4
5. Suureneb vene emakeelega noorte ühiskondlik aktiivsus.	1	2	3	4
6. Vähenevad pinged venelaste ja eestlaste vahel.	1	2	3	4
7. Vene emakeelega gümnaasiumilõpetajate riigieksamitulemused halvenevad.	1	2	3	4
8. Halveneb vene emakeelega gümnaasiumi lõpetajate vene keele oskus.	1	2	3	4
9. Halvenevad vene emakeelega gümnaasiumilõpetajate ainealased teadmised ja oskused..	1	2	3	4
10. Suureneb põhikooli järel või gümnaasiumi ajal õpingute katkestajate arv.	1	2	3	4
11. Suureneb vene emakeelega põhikoolilõpetajate tung kutsekoolidesse.	1	2	3	4
12. Suureneb vene emakeelega põhikoolilõpetajate tung eestikeelsetesse gümnaasiumitesse.	1	2	3	4
13. Suureneb väljaspool Eestit kutse- ja kõrgharidust omandavate vene emakeelega noorte osakaal.	1	2	3	4
14. Tugevnevad pinged eestlaste ja venelaste vahel.	1	2	3	4
Midagi muud? Palun märkige: _____ _____	1	2	3	4

13. Palun hinnake iseenda kui koolijuhi valmisolekut oma gümnaasiumi eestikeelsele õppele üleviimise korraldamiseks.

	Jah, täiel määral	Jah, mingil määral küll	Ei, pigem mitte	Ei, mitte sugugi
1. Oman selget plaani eelolevaks õppeaastaks	1	2	3	4
2. Oman strateegiat mitmeks eelolevaks aastaks	1	2	3	4
3. Olen keskendunud eesti keelt kõrgtasemel valdavate õpetajate otsimisele	1	2	3	4
4. Olen keskendunud oma kooli õpetajate koolitamisele	1	2	3	4
5. Olen keskendunud oma kollektiivi motiveerimisele	1	2	3	4
6. Olen keskendunud tööle õpilaste ja lapsevanematega	1	2	3	4
7. Elan üks päev korraga, jõuan tegeleda ainult jooksvate probleemidega	1	2	3	4
8. Olen äraootaval seisukohal (lootan, et seadust muudetakse)	1	2	3	4
9. Olen väsinud ja tegutsemisvõimetu	1	2	3	4
Midagi muud? Palun märkige: _____ _____	1	2	3	4

V. VASTAJA ANDMED

14. Teie sugu

M	1
N	2

15. Teie vanus

__52__ a

16. Teie emakeel:

Eesti	1
Vene	2
Muu – palun märkige: _____	3

17. Teie amet koolis:

Direktor	1
Gümnaasiumi õppealajuhataja	2
Muu – palun märkige: _____	3

Täname Teid Teie aja eest!

LISA 2. Venekeelne küsimustik

Анкета для руководителей школ «Переход русскоязычных гимназий на эстонский язык преподавания»

Уважаемый руководитель школы!

Целью настоящего опроса руководителей русскоязычных гимназий является лучше понять, как происходит переход гимназий на эстонский язык обучения, какие возможности и проблемы с этим связаны.

Просим заполнить анкету либо директора школы, либо завуча гимназических классов в зависимости от того, кто больше всего занимается задачами, связанными с переходом гимназии на эстонский язык обучения.

Данный опрос является частью исследовательского проекта «Обучение русскоговорящих школьников на эстонском языке в русскоязычной гимназии», который проводит Центр исследований проблем образования и развития учебной программы Тартуского Университета по заказу Министерства Образования и Науки, однако ответы на вопросы анонимны. Ваши ответы не будут переданы заказчику или третьим лицам.

Мы просим Вас заполнить анкету, приложенную к этому письму, и отослать ее обратно до

Если Вы предпочитаете заполнить бумажную анкету, ее можно отослать по адресу
T  H AK
Lossi 38
51003 Tartu

Если Вы хотели бы получить бумажную копию, свяжитесь с нами по электронной почте или по телефону 7 376 125.

С уважением Катрин Келло, Валерия Якобсон, Хиие Ассер

I ЛИЧНАЯ МОТИВИРОВАННОСТЬ И ВОЗМОЖНАЯ ПОТРЕБНОСТЬ В РЕСУРСАХ

1. Что мотивирует Вас как руководителя школы усердно трудиться ради перехода?

2. Препятствует ли что-то Вашей организаторской работе в связи с переходом на эстонский язык обучения? Если да, то что?

3. Препятствует ли переходу отсутствие каких-либо важных ресурсов? Если да, то обозначьте их при помощи ключевых слов.

4. Нужна ли Вашей школе помощь государства для перехода?

Здесь и далее выделите, пожалуйста, подходящий ответ жирным шрифтом.

Да / Нет

Если да, то обозначьте их при помощи ключевых слов.

II ЦЕЛИ ПЕРЕХОДА

5. Скажите, пожалуйста, какова, по-Вашему мнению, цель государства при осуществлении перехода к преподаванию предметов на эстонском языке в русских гимназиях?

Цели государства:	В первую очередь	И это тоже	Скорее не это	Совсем не это
1. Повышение конкурентоспособности русскоязычной молодежи на рынке образования и труда	1	2	3	4
2. Разрушение русскоязычной гимназии	1	2	3	4
3. Повышение качества образования учащихся, для которых русский является родным языком	1	2	3	4
4. Ассимиляция русской молодежи	1	2	3	4
5. Оптимизация использования финансовых ресурсов	1	2	3	4
6. Месть за советскую политику руссификации	1	2	3	4

7. Усиление социальной связи в обществе	1	2	3	4
8. Сохранение русскоязычной гимназии	1	2	3	4
Что-то другое? Пожалуйста, напишите: _____ _____	1	2	3	4

III СПОСОБЫ И СРЕДСТВА ПЕРЕХОДА

6. Оцените, пожалуйста, следующие меры в качестве предпосылок для перехода гимназии на эстонский язык преподавания.

	Да, очень нужно	Скорее нужно	Скорее не нужно	Не нужно
1. Преподавание эстонского языка начиная с детского сада	1	2	3	4
2. Преподавание предметов на эстонском языке начиная с 1 ступени школы	1	2	3	4
3. Преподавание предметов на эстонском языке со 2 ступени школы	1	2	3	4
4. Преподавание предметов на эстонском языке с 3 ступени школы	1	2	3	4
5. Возможно широкое использование учебных пособий на эстонском языке почти по всем предметам в основной школе (видеоматериалы, учебники)	1	2	3	4
6. Внешкольная деятельность на эстонском языке в основной школе (кружки, исследовательские проекты)	1	2	3	4
7. Что-то другое? Пожалуйста, напишите: _____ _____	1	2	3	4

7. Оцените пожалуйста, следующие меры – способствуют ли они, скорее способствуют, скорее не способствуют или совершенно не способствуют переходу гимназии на эстонский язык?

	Очень важно, определенно способствует переходу	Скорее важно, способствует переходу	Скорее не важно, не способствует	Определенно не важно, не способствует переходу
1. Равное использование эстонского и русского языка на	1	2	3	4

уроках (оттягивание полного перехода на эстонский язык)				
2. Использование учебных пособий (в том числе видеоматериалов) на эстонском языке, тогда как прочая учебная деятельность осуществляется на русском языке (оттягивание полного перехода на эстонский язык)	1	2	3	4
3. Домашние задания, исследовательские проекты и другая внеклассная работа на эстонском языке (впридачу к традиционному полному или частичному обучению на эстонском языке)	1	2	3	4
4. Виртуальное обучение на эстонском языке, например, е-курсы (впридачу к традиционному полному или частичному обучению на эстонском языке)	1	2	3	4
5. Сотрудничество с другими гимназиями для более целесообразного использования ресурсов	1	2	3	4
6. Возможность для учеников русскоязычной гимназии изучать некоторые предметы в эстонской гимназии	1	2	3	4
7. Регулярный обмен учащимися с эстонской гимназией	1	2	3	4
8. Объединение эстонской и русскоязычной гимназии при сохранении преподавания некоторых предметов на русском языке	1	2	3	4
9. Полное объединение эстонской и русскоязычной гимназий	1	2	3	4
10. Что-то другое? Пожалуйста, напишите: _____ _____	1	2	3	4

8. Пожалуйста, оцените реализуемость следующих мер.

	Реализуемо	Может быть реализуемо	В нашей школе не	Не реализуемо
--	-------------------	------------------------------	-------------------------	----------------------

Насколько реализуемо	уже сейчас	в дальнейшем	реализуемо	в принципе (нигде)
1. Сотрудничество между русскоязычными гимназиями для более целесообразного использования ресурсов	1	2	3	4
2. Тесное сотрудничество с какой-либо эстонской гимназией на уровне школьных работников (например, обмен учителями)	1	2	3	4
3. Возможность для учеников русскоязычной гимназии изучать некоторые предметы в эстонской гимназии	1	2	3	4
4. Регулярный обмен учащимися с эстонской гимназией	1	2	3	4
5. Объединение эстонской и русскоязычной гимназии при сохранении преподавания некоторых предметов на русском языке	1	2	3	4
6. Полное объединение эстонской и русскоязычной гимназии	1	2	3	4
7. Что-то другое? Пожалуйста, напишите: _____ _____	1	2	3	4

IV КРИТЕРИИ ВЫБОРА ПРЕДМЕТОВ

9. Перевод каких предметов на эстонский язык (за исключением эстонской литературы) предстоит в вашей гимназии в ближайшее время?

5. Предмет:

6. Предмет :

7. Предмет:

8. Предмет :

10. Исходя из того, какой предмет Вы назвали первым в этом списке, оцените, насколько важную роль в переводе этого предмета на эстонский играют перечисленные ниже критерии

Предмет:

	Очень важно	Довольно важно	Скорее не важно	Совсем не важно
1. Требование государственной учебной программы.	1	2	3	4
2. Наличие в школе учителя, владеющего эстонским языком на высшем уровне.	1	2	3	4
3. Наличие подходящих учебных пособий.	1	2	3	4
4. Целесообразность для изучения эстонского языка.	1	2	3	4
5. Целесообразность для изучения эстонской культуры.	1	2	3	4
6. Целесообразность предмета для изучения социальных институтов Эстонии.	1	2	3	4
7. Простота терминологии.	1	2	3	4
8. Международный характер терминологии.	1	2	3	4
9. Поскольку по этому предмету проводится госэкзамен.	1	2	3	4
10. Поскольку по этому предмету <u>не</u> проводится госэкзамен.	1	2	3	4
11. Особенности школы, направленность.	1	2	3	4
12. «Метод исключения»: невозможно перевести на эстонский остальные предметы в ближайшее время.	1	2	3	4
13. Иная причина? Пожалуйста, укажите:	1	2	3	4

11. Исходя из того, какой предмет Вы назвали вторым в приведенном ниже списке, оцените, насколько важную роль в переводе этого предмета на эстонский играют перечисленные ниже критерии

Предмет:

	Очень важно	Довольно важно	Скорее не важно	Совсем не важно
1. Требование государственной	1	2	3	4

учебной программы.				
2. Наличие в школе учителя, владеющего эстонским языком на высшем уровне.	1	2	3	4
3. Наличие подходящих учебных пособий.	1	2	3	4
4. Целесообразность для изучения эстонского языка.	1	2	3	4
5. Целесообразность для изучения эстонской культуры.	1	2	3	4
6. Целесообразность предмета для изучения социальных институтов Эстонии.	1	2	3	4
7. Простота терминологии.	1	2	3	4
8. Международный характер терминологии.	1	2	3	4
9. Поскольку по этому предмету проводится госэкзамен.	1	2	3	4
10. Поскольку по этому предмету <u>не</u> проводится госэкзамен.	1	2	3	4
11. Особенности школы, направленность.	1	2	3	4
12. «Метод исключения»: невозможно перевести на эстонский остальные предметы в ближайшее время.	1	2	3	4
13. Иная причина? Пожалуйста, укажите.	1	2	3	4

12. Оцените, пожалуйста, возможные результаты или последствия перехода на эстонский язык обучения, исходя из нынешнего порядка перехода и имеющихся ресурсов.

Возможные результаты или последствия	Это в первую очередь	И это тоже	Скорее не это	Совсем не это
1. У выпускников, родным языком которых является русский, улучшатся результаты на госэкзаменах	1	2	3	4
2. Улучшится знание эстонского языка выпускниками, родным языком которых является русский.	1	2	3	4
3. Улучшатся знания и навыки выпускников, родным языком которых является русский.	1	2	3	4
4. Больше выпускников, родным языком которых является русский, будут поступать в эстонские университеты.	1	2	3	4
5. Повысится общественная активность молодежи, родным языком для которой является русский.	1	2	3	4
6. Напряжение между русскими и эстонцами уменьшится.	1	2	3	4
7. У выпускников, родным языком которых является русский, ухудшатся результаты на госэкзаменах	1	2	3	4
8. Ухудшится знание русского языка выпускниками, родным языком которых является русский.	1	2	3	4
9. Ухудшатся знания и навыки выпускников, родным языком которых является русский.	1	2	3	4
10. Больше учащихся прекратят учебу после окончания основной школы или во время учебы в гимназии.	1	2	3	4
11. Усилится приток выпускников основной школы с родным русским языком в профессиональные школы.	1	2	3	4
12. Усилится приток выпускников основной школы с родным русским языком в эстоноязычные гимназии.	1	2	3	4

13. Русскоязычная молодежь все чаще будет получать профессиональное и высшее образование за пределами Эстонии.	1	2	3	4
14. Напряжение между русскими и эстонцами увеличится.	1	2	3	4
15. Что-то другое? Пожалуйста, напишите.	1	2	3	4

13. Пожалуйста, опишите свою готовность как руководителя школы к переходу на эстонский язык обучения.

Оценка своей готовности	Да, в полной мере	Да, в определенной мере	Нет, скорее нет	Совсем нет
1. У меня есть четкий план на предстоящий год	1	2	3	4
2. У меня есть стратегия на несколько лет	1	2	3	4
3. Я сосредоточился (лась) на поиске учителей, владеющих эстонским языком на высшем уровне	1	2	3	4
4. Я сосредоточился (лась) на обучении учителей своей школы	1	2	3	4
5. Я сосредоточился (лась) на мотивировании своего коллектива	1	2	3	4
6. Я сосредоточился (лась) на работе с учениками и родителями	1	2	3	4
7. Я живу одним днем, успеваю заниматься только текущими проблемами	1	2	3	4
8. Я занял (а) выжидательную позицию (надеюсь, что закон изменят)	1	2	3	4
9. Я устал (а) и не в состоянии что-либо предпринимать	1	2	3	4
10. Что-то другое? Пожалуйста, укажите. _____ _____ _____	1	2	3	4

V ДАННЫЕ ОТВЕЧАЮЩЕГО

14. Ваш пол

М	1
Ж	2

15. Ваш возраст

___ лет

16. Ваш родной язык:

Эстонский	1
Русский	2
Другой – напишите пожалуйста _____	3

17. Ваша должность в школе:

Директор	1
Завуч гимназии	2
Другая – напишите пожалуйста: _____	3

Благодарим Вас за потраченное время!

LISA 3: KOOLIJUHTIDE VASTUSED AVATUD KÜSIMUSTELE

Kooli asukoht	1. Mis on see, mis motiveerib Teid kui koolijuhti eestikeelsele õppele ülemineku nimel tõsiselt pingutama?	2. Kas miski häirib või takistab Teie tööd eestikeelsele õppele ülemineku korraldajana? Kui jah, siis mis?	3. Kas ülemineku edukat teostamist takistab mingite oluliste ressursside puudumine? Kui jah, siis palun nimetage märksõnadena	4. Kas Teie kool vajab üleminekuks riigi abi? Kui jah, siis palun nimetage märksõnadena
Ida-Virumaa	Teadmine, et tööd on vajalik teha, ja selleks, et seda teha hästi, tuleb seda teha ise	Häirib üldine teadmatus gümnaasiumi tuleviku suhtes (sulgemine, liitumine)	kaader	kaader (eriti see, et kaader on vajalik mitte ainult pealinnas)
Ida-Virumaa	Seadus	Õpetajate puudus, kes valdavad eesti keelt kõrgtasemel	Kaader	kaader
Ida-Virumaa	Õpilastele kvaliteetse hariduse andmine, sh riigikeeleoskus nõutaval tasemel. Õpilaste konkurentsivõime tööjõuturul ja iseseisvas elus. Kooli maine ja koolidevaheline konkurents	Riigipoolse huvi ja toe puudumine õpetajate riigikeeleoskuse parandamiseks	Eesti keelt kõrgtasemel valdavate aineõpetajate puudumine	Eesti keele intensiivkursused keelekeskkonnas, Kohandatud õpikud, Õppematerjalid (kontrolltööd, töölehed, testid)
Ida-Virumaa	Необходимость выполнять закон	Да. Отсутствие учителей, преподающих предмет на эстонском, немотивированность родителей и учеников.	Кадры, методические материалы	кадры (учителя ведущие предмет на эстонском), дополнительной финансирование для этих учителей, методические материалы
Ida-Virumaa	1. Обязанность выполнять Закон. 2. Понимание, что выпускникам в дальнейшем предстоит учиться на эстонском языке	Неопределённость в политике образования и её зависимость от политической власти. Отсутствие стабильности ГПО (не один ученик, поступивший в школу в 1-й класс не мог получить учебный план на все 12 лет обучения). Отсутствие методологической основы	Квалифицированные эстоноязычные кадры. Финансовая поддержка	Методические пособия. Наглядный материал. Финансовая поддержка
Ida-Virumaa	Закон об основной школе и гимназии, постановление Правительства ЭР от ноября 2007г.	Не всегда есть понимание учителей школы о необходимости данного перехода	Кадры, учебники, уровень владения эстонским языком 9-классников	1. для каждого переводимого на эст. язык обучения предмета нужно оборудовать кабинет: уч. пособия, компьютер с

				выходом в Интернет, видеопроектор, музыкальный центр, музыкальный инструмент и т.д. 2.оплачивать расходы на подключение к учебным средам: miksike,iva,viko
Ida-Virumaa	ei kommenteerri	ei	jah, õppevahendite ja meetoodikate puudus	õigeaegne õppevahendite edastamine, kvaliteetne õpetajate koolitus
Ida-Virumaa	Принятое решение правительства по данному вопросу	Ничего	Кадры, методики, мотивация	Кадры, методики, адаптированные для конкретного предмета и школ с русским языком обучения, курсы и т. д.
Ida-Virumaa	внешняя мотивация	отсутствие эстони-говорящих педагогов(музыка , история)	отсутствие эстони говорящих педагогов (музыка, история)	Подготовка специалистов, Качественная учебная литература – учебные комплексы, финансовая и под.мотивация учителей
Ida-Virumaa	Создание условий и перспектив для дальнейшей самореализации выпускников в жизни и адаптации в эстонском обществе, конкурентноспособность при поступлении в вузы и востребованность на рынке труда. Возможность свободно общаться и получать образование на эстонском языке.	Отсутствие специалистов по предметам со знанием эстонского языка. Зависимость интеграционных проектов от финансирования фондами и в связи с этим невозможность их реализации в полном объеме. Отсутствие курсов по переобучению специалистов (например, по музыке). Бесплатные курсы по изучению эстонского языка на kõrgtase.	специалисты, учебные пособия, методические материалы, бесплатные курсы по изучению эстонского языка, финансирование программ и проектов	Обучение и переобучение специалистов, курсы по переподготовке, бесплатное обучение эстонскому языку на kõrgtase, издание методических пособий, учебников, рабочих тетрадей, видеоматериалов
Ida-Virumaa	Дополнительные возможности в образовании, которые открываются для наших учеников, возможность получения дополнительного финансирования.	Отсутствие в Нарве эстоноязычной среды, отсутствие квалифицированных кадров, способных преподавать на эст.яз..	Ограниченный ресурс квалифицированных преподавателей, плохая материальная база, недостаток инфотехнологических средств, отсутствие адаптированных учебников.	Материальная поддержка школам, издание адаптированных учебников, создание программ по обучению (переобучению) учителей, администрации, поддерживающего персонала.
Ida-Virumaa	Поддержка государственной политики в области образования. Осознание необходимости в	Недостаток учителей с соответствующей квалификацией	Учебные материалы.	Курсы. Политика высшего образования.

	изучении государственного языка.			
Ida-Virumaa	выполнение государственной образовательной политики, долг перед подрастающим поколением и их родителями; развитие своей школы, выполнение ARENGUKAVA	нет	Педагогические кадры, учебно-дидактические материалы, курсы повышения квалификации	Программы четкие, учебные пособия, дидактический материал, инфотехнологическая поддержка, дополнить курсы, в том числе эст.языка, решение проблемы кадров
Ida-Virumaa	seadus	kaader, õppevahendid, õpikud	kaader, õppevahendid, õpikud	rahaliselt, kaader
Muu Eesti	Помочь детям быть востребованными в этом мире	Отсутствие курсов по «Методике изучения предмета на эстонском языке»	Своевременное поступление в школы учебников, методических пособий для учителя (или полное их отсутствие)	подготовка учителей (методика), учебники, дидактический материал
Muu Eesti	Указ министра образования.	Недостаток учителей, которые одновременно владеют языком, предметом и методикой.	Учителя. Учебники. Методические пособия.	Учебники. Методические пособия. Курсы для учителей.
Muu Eesti	Закон	на эстонском языках, 2.отсутствие специальной методики, 3.отсутствие специальной учебной литературы	Специалисты, учебник и, время(дополнительные уроки)	1.финансирование обучения преподавателей, 2.поиск квалифицированных лекторов, 3.финансирование издания специальной литературы
Muu Eesti	Ответственность за выполнение закона, желание обеспечить конкурентоспособность своей гимназии.	Недостаток учителей, способных работать в условиях перехода, соответствовать поставленным задачам. Наша гимназия небольшая, поэтому сложно находить учителя на, допустим, три часа музыки в гимназической ступени.	Кадры	Поддержка государства нужна всем школам, прежде всего, это всевозможные курсы для учителей, работающих либо собирающихся работать в дальнейшем на эстонском языке. Ключевые слова: поддержка, обучение, курсы, мотивация.
Muu Eesti	Et vene keeles õppivatel noortel oleks võimalik Eestis mistahes koolis edasi õppida ja tööd leida	Vähe on olnud õpetajatele kursusi. Õpilastel pole motivatsiooni. Napib õppematerjali	ei takista	

Muu Eesti	Seaduste täitmine.	Õpetajate puudus.	Tööjõud. Metoodika. Õppematerjalid	Õpetajate ettevalmistus. Õppevahendid
Muu Eesti	Minu õpilaste tulevik.	Ei häiri	Jah. Õpetajad, õppematerjalid, täiendavate õppevahendite ostmise finantseerimine	Õpetajate ettevalmistus, õppevahendid eesti keeles, täiendav kirjandus, teatmekirjandus.
Muu Eesti	Качество знаний эстонского языка, конкуренция между школами	Нет четкого понимания введения перехода: как этот переход связан с государственной программой. Просчитывали ли организаторы, что такое 60 % (57 курсов) из всей программы. Как ученикам не владеющим эстонским языком справиться с программой? Или она должна быть упрощена?	отсутствие квалифицированных учителей эстонского языка, отсутствие учителей-предметников, владеющих эстонским языком, отсутствие методической литературы и учебников (так как учебники для эстонских школ на данный момент совершенно не пригодны) по предметам	Кадры, литература, курсы
Muu Eesti	Будущее русскоязычной гимназии, качество образования и конкурентноспособность выпускников гимназии на рынке образования и труда	Нет, при условии наличия кадров, учебных программ, учебной литературы и необходимого финансирования.	Кадры, учебная программа, учебные материалы, финансирование, курсы по переподготовке кадров.	Кадры, государственная программа, учебно-методическая литература, финансирование, курсы.
Muu Eesti	знания государственного языка русскоязычной молодежью; конкурентноспособность русскоязычных выпускников школ на рынке образования и труда.	Кадры.	Кадры.	Кадры, финансы
Muu Eesti	Et kool püsiks konkurentsivõimeline ja toimiks EV seaduste kohaselt. Et kooli lõpetajatel oleks tegelikud valikuvõimalused nii haridustee jätkamiseks kui tööturul toimetulekuks.	Tegelikult takistusi ei ole.	Vajalikud ressursid on olemas.	Toetus õppevara hankimisel, Koolitused ja infopäevad õpetajatele ja kooli juhtkonnale, Korrastatud seadusandlus
Tallinn	Anda õpilastele võimalust saada haridus riigikeeles	bürokraatia, kaadrite vähesus, kvaliteetsed õppevahendid	õpivahendid	õppevahendid, kaadrid
Tallinn	Õpilaste eesti keele omandamine heal tasemel; toimetulek täiskasvanuna, vabades edasise õppimise	Mind isiklikult mitte.	Kvalifitseeritud kaader	Kaader, Ressurss kaadri motiveerimiseks

	valikul.			
Tallinn	необходимость выполнения государственной программы	Нет опыта оказания помощи учителям при переходе на эстонский язык обучения	Нехватка кадров, недостаток методических пособий для учителей, отсутствие методик обучения предметов на неродном языке	Кадры, учебники, методики
Tallinn	Будущее выпускников гимназии, расширение возможностей дальнейшего обучения и трудоустройства, конкурентоспособность.	Недостаточное владение эст.языком учителей-предметников в своей школе.	Учебники, методические пособия, отсутствие квалифицированных кадров.	Кадры, учебники, учебные пособия.
Tallinn	Meie õpilaste ja vilistlaste tulevik, mis peab kindlasti olema seotud Eestiga	ei	Rahaline ressurs eesti keeles oma aineid õpetavatele õpetajatele lisatasu maksmiseks	õppevahendid, eestikeelne ilukirjandus
Tallinn	Õpilaste konkurentsivõime tulevikus.	Ainus mure, kust leida inimesi (eestikeelseid), kellel oleks soov ja tahe õpetada oma õppeainet eesti keeles. Neid õpetajaid, keda eesti kool hea meelega ära annaks, neid pole ka venekeelses kooli vaja. Kui oleks õpetaja, siis poleks muret ka õppematerjalidega, hea õpetaja leiab alati lahenduse.	Mina arvan, et mingist ressursi puudusest ei saa juttugi olla. Eesti kirjanduse õpetajatele maksti sel aastal lisatasu, et nad õpetavad oma õppeainet eesti keeles. Aga eesti keele õpetajal on ju vastutus palju suurem. Nüüd tahaksid paljud meie kooli õpetajad õpetada ainult eesti kirjandust, aga mitte eesti keelt, kus õpilane tuleb riigieksamile viia. Eesti kirjanduse õpetaja muretseb, aga eesti keele õpetaja vastutab.	
Tallinn	Kooli maine.	Õpetajate ja õpikute puudus.	Õpikud ja muud õppematerjalid. Õpetajad.	Spetsiaalselt koolitatud õpetajad. Kursused eesti keele õpetajate ümberõppeks, sellest oleks rohkem kasu, kui nt geograafiaõpetajate koolitamisest. Sest mingite kursustega inimesele piisavalt keelt ei õpeta, et ta võõrkeeles oma ainet õpetama hakkaks.
Tallinn	Необходимость	Отсутствие/нехватка кадров, отсутствие/нехватка учебных пособий	Отсутствие/нехватка кадров, отсутствие/нехватка учебных пособий	Кадры, учебники, пособия, курсы, деньги
Tallinn	Et luua tingimused muukeelsele elanikkonnale Eestis elamisel ja töötamisel toime tulekuks	Ei, kuigi kakskeelseid, läbimõeldumaid õpikuid on rohkem vaja!	Ühiskonnaõpetuse tunni tarvis on vaja valiksõnastikke või osaliselt tõlgitud õppekirjandust. Probleeme tekitab oskussõnadest	Õpilastel on vaja õppekirjandust video ja CD materjale, arvutiprogramme

			arusaamine	
Tallinn	Oleme Eesti kool.	Tänaseni ei.	Inimressurs.	Õppekavad, õppevahendid, kaader, palk
Tallinn	Исполнение закона.	Препятствий нет.	наличие адаптированных учебников на эстонском языке	
Tallinn	Повышение конкурентоспособности и выпускников русских школ на рынке образования и труда	ei	Отсутствие необходимых кадров. (учителя эстонского языка!!!)	Финансовая поддержка, грамотная кадровая политика вплоть до введения распределения после учебы на бесплатных местах в вузах.
Tallinn	Soov, et õpilased oleksid valmis eluks Eestimaal.	Spetsialistide puudus.	Vene õppekeelega kooli ei taha tulla eesti rahvusest pedagoogid.	Vajan abi kaadriprobleemi lahendamiseks (geograafia, ühiskonnaõpetus, eesti ajalugu).
Tallinn	Seadusandlus, eluvajadus	õpetajate puudus, osa õpilaste eesti keele tase on madal, vaatamata kõikidele juba teostatud ja planeerivatele ettevõtmistele (seletused, uuringud, küsitlused...) jääb suur hulk inimesi, kes ei ole nõus üleminekuga eestikeelsele õppele, kooli siseselt õpetajatel väheneb töökoormus (pere sissetuleku vähenemine) ning õpetajate vaikne vastutöö	Õpikud (paremini kui oleksid 2 varianti: eesti/vene)	Kindlasti! Vähemalt samal tasemel, nagu praegu
Tallinn	1. Обязанность выполнять Закон. 2. Понимание, что выпускникам в дальнейшем предстоит учиться на эстонском языке	Неопределённость политики образования и её зависимость от политической власти. Отсутствие стабильности ГПО (не один ученик, поступивший в школу в 1-й класс не мог получить учебный план на все 12 лет обучения). Отсутствие методологической основы	Квалифицированные эстоноязычные кадры. Финансовая поддержка	Методические пособия. Наглядный материал. Финансовая поддержка
Tallinn	Esiteks: see, et õpilased	Õpetajate	Õppevahendid,	Eelpool sai nimetatud

	saavad reaalselt kasutada eesti keelt peale eesti keel aine tundi, Teiseks: on konkurentsivõimelisemad nii töajõu turul aga ka edaspidistes õpingutes Eestimaal.	olemasolu: ajalugu, eriti geograafia	metoodilise kirjanduse puudumine, abivahendid (sõnastikud õppeainetes, peavad olema ka igal õpilasel kodus)	rahaline toetus nii koolile kui ka õpetajale.
Tallinn	Расширение возможности для выпускников школы поступления в высшие уч. заведения с эстонским языком обучения и трудоустройства. При улучшении знания эст. языка увеличение круга общения для ребят и в идеале добровольное стремление и интерес к культуре Эстонии	а) Не хватает педагогов, способных качественно вести предмет на эстонском языке. б) Слабый уровень знаний у учеников 10 класса. в) Отсутствие мотивации у тех учеников, которые уезжают учиться или работать за рубеж (у нас 20% ежегодно)	а) хорошие учебники, б) педагоги, в) действительная заинтересованность в этом всего общества	Финансы (нам не выделили полагающуюся сумму в 20 тыс крон за переход на эстонский язык обучения по эстонской литературе, хотя мы – частная гимназия и не обязаны были вообще переходить ни по одному предмету на эстонский язык). Непосредственно с частными школами никто не работает
Tallinn	Õpilaste parem eesti keele oskus.	Pole häid õpikuid ja õppematerjale.	Pole vajalikul tasemel õpetajaid.	Õppematerjalid, õpetajate koolitus, koolide materiaalne toetus õppe mitmekesisamiseks: ekskursioonide korraldamiseks, teatrite ja muuseumite külastamiseks.
Tallinn	seadus	kaader	kaader	kaader
Tallinn	Minu jaoks on oluline õpilaste edasine edukus, võidujooks “ülemineku nimel” aga hirmutab	Ennekõike on probleemne õpetajate puudus ning mitte päris selge eesmärgiseade	1) õpetajad; 2) ainekavad, mis oleks välja töötatud, arvestades õpetamist mitte-emakeeles	Pea vajalikuks tõsta eesti keele valdamise taset (mitte eksamite abil) vaid plaanipärase ainekava kaudu